

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ (Π.Μ.Σ. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ)

Διπλωματική Εργασία

ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ : ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

της

ΜΕΣΑΙΚΟΥ ΑΓΟΡΙΤΣΑΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική Φορολογία και Χρηματοοικονομική Διοίκηση (Π.Μ.Σ. στην Στρατηγική Διοικητική Λογιστική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση για Στελέχη Επιχειρήσεων).

Θεσσαλονίκη 2019

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι αφενός η περιγραφή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό απόκρυψης φορολογητέας ύλης, οι οποίες εισήχθησαν σχετικά πρόσφατα στην ελληνική νομοθεσία, και αφετέρου η αποσαφήνιση της μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή τους τόσο από διεθνείς ελεγκτικές υπηρεσίες όσο και από τις ελληνικές. Για τον σαφέστερο προσδιορισμό της μεθοδολογίας που ακολουθούν οι φορολογικές ελεγκτικές υπηρεσίες στην Ελλάδα, η εργασία εστιάζει στην ελληνική φορολογική νομοθεσία που αφορά στην εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και αποπειράται να γίνει μια συγκέντρωση καθώς και μια αποσαφήνιση των βασικών διατάξεων που έχουν εκδοθεί από την επίσημη θεσμοθέτηση τους και μετά.

Τέλος παρατίθεται ένα παράδειγμα με στόχο την καλύτερη κατανόηση της μεθοδολογίας εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και τα συγκριτικά αποτελέσματα που προκύπτουν.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	1
1.2 Σκοπός.....	2
1.3 Δομή της εργασίας.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	5
3.1 Εισαγωγή.....	5
3.2 Φορολογικός έλεγχος.....	5
3.3 Παραγραφή φορολογικών υποθέσεων.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	8
4.1 Εισαγωγή.....	8
4.2 Πότε χρησιμοποιούνται οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου.....	8
4.3 Ανάλυση ρευστότητας (Source and application of funds method).....	10
4.4 Ανάλυση καθαρής θέσης (Net worth method).....	11
4.5 Τεχνική τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά (Bank deposits and cash expenditures method).....	12
4.6 Μέθοδος αρχής των αναλογιών (Mark up method).....	13
4.7 Μέθοδος σχέσης τιμής πώλησης προς συνολικό όγκο κύκλου εργασιών (Unit and volume method).....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	16
5.1 Εισαγωγή.....	16
5.2 Αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης (Τεκμήρια διαβίωσης).....	16
5.3 Προσαύξηση περιουσίας.....	19
5.4 Εξέταση κινήσεων τραπεζικών λογαριασμών.....	20
5.5 Θεσμοθέτηση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.....	22
5.6 Πεδίο εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.....	23
5.7 Επιλογή τεχνικής και υποθέσεων από την Φορολογική.....	24

Αρχή.....	
5.8 Μεθοδολογία έμμεσων τεχνικών ελέγχου.....	24
5.8.1 Τεχνική ανάλυσης ρευστότητας φορολογούμενου.....	26
5.8.2 Τεχνική καθαρής θέσης	28
5.8.3 Χειρισμός αποσβέσεων.....	30
5.8.4 Τεχνική τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά.....	31
5.9 Η σημασία των διαθέσιμων κεφαλαίων προηγούμενων ετών στον προσδιορισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	36
6.1 Εισαγωγή.....	36
6.2 Προσδιορισμός εισοδήματος με βάση τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου.....	36
6.2.1 Με βάση την τεχνική ανάλυσης ρευστότητας.....	37
6.2.2 Με βάση την τεχνική καθαρής θέσης.....	39
6.2.3 Με βάση την τεχνική τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά....	41
6.3 Συγκριτικά αποτελέσματα εφαρμογής των τριών μεθόδων.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	44
Βιβλιογραφία.....	46

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1 Μέθοδος ανάλυσης ρευστότητας.....	10
Πίνακας 2.2 Μέθοδος καθαρής θέσης.....	11
Πίνακας 2.3 Μέθοδος τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά.....	13
Πίνακας 2.4 Μέθοδος σχέσης τιμής πώλησης προς συνολικό όγκο κύκλου εργασιών.....	15
Πίνακας 3.1 Πίνακας υπολογισμού ανάλωσης κεφαλαίου προηγούμενων ετών.....	34
Πίνακας 4.1 Παράδειγμα εφαρμογής τεχνικής ανάλυσης ρευστότητας.....	37
Πίνακας 4.2 Παράδειγμα εφαρμογής τεχνικής καθαρής θέσης.....	40
Πίνακας 4.3 Παράδειγμα εφαρμογής τεχνικής τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά...	42

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ

I.R.M.: Internal Revenue Manual (Εγχειρίδιο Ελέγχου Αμερικάνικης Φορολογικής Υπηρεσίας)

I.R.S.: Internal Revenue Services (Αμερικάνικη Φορολογική Υπηρεσία)

Κ.Φ.Ε.: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος

Κ.Φ.Δ.: Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας

Ο.Ο.Σ.Α: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Σ.Τ.Ε.: Συμβούλιο της Επικρατείας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Οι φόροι αποτελούν την κύρια πηγή χρηματοδότησης του κράτους. Με όρους εταιρικής χρηματοοικονομικής διοίκησης, η φορολογία αποτελεί την αυτοχρηματοδότηση της κρατικής οικονομικής δραστηριότητας μέσω της οποίας πληρώνονται οι δανειακές εσωτερικές και εξωτερικές υποχρεώσεις, οι λειτουργικές υποχρεώσεις κ.λπ. (Παπαδόπουλος, 2016). Κύριο μέλημα λοιπόν για την αρτιότερη λειτουργία του κράτους είναι η είσπραξη τους.

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής είναι παγκόσμιο και τα τελευταία χρόνια η ανάλυση του φαινομένου και η αναζήτηση τρόπων καταπολέμησης του δεν είναι μόνο ζήτημα που απασχολεί τα επιμέρους κράτη αλλά έχει αποκτήσει μια διακρατική διάσταση. Στην Ελλάδα ήταν και παραμένει μείζον πρόβλημα με πάρα πολλά αίτια.

Συνέπεια των παραπάνω είναι η αναζήτηση εκ μέρους του κράτους, αποτελεσματικών τρόπων ώστε να μπορέσει μέσω ελεγκτικών μηχανισμών, να εντοπίσει αδήλωτα εισοδήματα και να τα φορολογήσει. Με άλλα λόγια είναι κρίσιμο να αυξάνει την αποτελεσματικότητα του φοροεισπρακτικού μηχανισμού, να αναθεωρεί όταν χρειάζεται τους τρόπους προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης και να αναζητεί νέες μεθόδους εντοπισμού μη δηλωθέντων εισοδημάτων.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αναπτύχθηκαν σαν μέθοδοι στις αρχές του περασμένου αιώνα από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς των φορολογικών υπηρεσιών των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Internal Revenue Services), και χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα. Στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν θεσμοθετήθηκαν ποτέ με νόμο αλλά έχουν γίνει δεκτές από την δικαστηριακή νομολογία.

Στην Ελλάδα εδραιώθηκαν νομικά σαν μέθοδοι έμμεσου προσδιορισμού φορολογητέας ύλης με τον τελευταίο Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν.4174/2013) και με τον τελευταίο Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν.4172/2013), όπου και έγινε αναφορά στις τεχνικές αυτές. Έκτοτε για την ορθή εφαρμογή τους και για την ανάπτυξη της μεθοδολογίας που πρέπει να ακολουθείται από τις ελεγκτικές υπηρεσίες εκδόθηκαν εγκύκλιοι είτε διευκρινιστικές είτε με την μορφή νομοθετήματος.

1.2 Σκοπός

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται να δοθεί μια όσο τον δυνατόν πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά τις βασικές αρχές των τεχνικών αυτών όπως αποτυπώνονται στο εγχειρίδιο του I.R.S. αλλά και σε άλλες βιβλιογραφικές πηγές και μια σαφής ανάπτυξη της μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή τους από τις ελεγκτικές υπηρεσίες.

Ταυτόχρονα επιχειρήθηκε να συγκεντρωθεί και να αποσαφηνιστεί η νομοθεσία στην Ελλάδα που αφορά τόσο στην εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου όσο και στα επιμέρους θέματα που προκύπτουν από την εφαρμογή τους.

1.3 Δομή της εργασίας

Πιο συγκεκριμένα αναλύεται αρχικά το υπάρχον νομικό πλαίσιο που αφορά τον φορολογικό έλεγχο, τον προσδιορισμό της ελάχιστης φορολόγησης μέσω της εφαρμογής των αντικειμενικών δαπανών διαβίωσης (τεκμήρια διαβίωσης) καθώς και η έννοια της προσαύξησης περιουσίας και ο ρόλος της στον προσδιορισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης.

Στη συνέχεια αναλύεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιούν οι ελληνικές φορολογικές ελεγκτικές υπηρεσίες όπως έχει οριστεί από τις σχετικές εγκυκλίους, το πεδίο εφαρμογής των μεθόδων, ο τρόπος επιλογής των υποθέσεων που θα ελεγχθούν κατά προτεραιότητα και η σημασία των διαθέσιμων κεφαλαίων προηγούμενων ετών για τον ορθό προσδιορισμό ύπαρξης μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης.

Για τους σκοπούς της κατανόησης της μεθοδολογίας του τρόπου εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών δημιουργήθηκε ένα παράδειγμα προσδιορισμού εισοδήματος και με τις τρεις τεχνικές που χρησιμοποιούνται και επιχειρήθηκε να εξαχθεί ένα συμπέρασμα από την σύγκριση τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, σκοπός της εργασίας ήταν να συγκεντρωθεί και να αποσαφηνιστεί όσο το δυνατόν καλύτερα το θεσμικό πλαίσιο που αφορά στην εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου από τις ελληνικές ελεγκτικές υπηρεσίες.

Καθώς δεν υπάρχει ακόμα αρκετή ελληνική βιβλιογραφία γύρω από το θέμα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου χρησιμοποιήθηκαν πηγές κυρίως από την Ελληνική Φορολογική Νομοθεσία (Νόμοι, εγκύκλιοι ΠΟΛ, αποφάσεις ΣΤΕ κ.λπ.) καθώς και άρθρα που έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικές ιστοσελίδες και πραγματεύονται σχετικά φοροτεχνικά θέματα (e-forologia, taxheaven). Επίσης υλικό για την ανάπτυξη της εργασίας αποτέλεσαν εκθέσεις ελέγχου που δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων και οι οποίες έχουν στηρίξει τα πορίσματα τους στην εφαρμογή αυτών των τεχνικών.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου μπορεί να εφαρμόζονται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, ωστόσο δεν αποτελούν νέες μεθόδους προσδιορισμού εισοδήματος. Αρκετές φορολογικές υπηρεσίες σε διεθνές επίπεδο κάνουν χρήση των μεθόδων αυτών, οι οποίες βασίζονται στην μεθοδολογία που προτείνεται από την Αμερικάνικη Φορολογική Υπηρεσία. Γι' αυτό τον λόγο κρίθηκε σκόπιμο και απαραίτητο να χρησιμοποιηθούν πηγές και από την διεθνή βιβλιογραφία, κυρίως σχετικά άρθρα που έχουν δημοσιευτεί σε επιστημονικά περιοδικά.

Σύμφωνα με τον Edmund Biber η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι αναγκαία προκειμένου ο φορολογικός έλεγχος να αποτελεί έναν αποτελεσματικό τρόπο προσδιορισμού και επαλήθευσης του εισοδήματος των φορολογουμένων. Γι' αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μεθόδων και τεχνικών και να μην περιορίζεται στον τυπικό έλεγχο των βιβλίων και στοιχείων του φορολογούμενου.

Ο William Wiggins αναφέρει ότι όταν κατά τον έλεγχο προκύπτουν εύλογες υποψίες σχετικά με την ακρίβεια των δηλωθέντων εισοδημάτων και ενδείξεις ύπαρξης μη φορολογητέου εισοδήματος τότε θα πρέπει να χρησιμοποιούνται τεχνικές ανάλυσης της οικονομικής κατάστασης του φορολογούμενου.

Το ίδιο αναφέρει και ο Charles Retting, ;ότι για να γίνει χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου αρκεί να υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις απόκρυψης φορολογητέας ύλης. Η χρήση

βέβαια των έμμεσων τεχνικών συνεχίζει, δεν υποκαθιστά τον έλεγχο τον έλεγχο της ορθής τήρησης των φορολογικών υποχρεώσεων του φορολογούμενου. Ωστόσο ο ένας έλεγχος (της ορθής τήρησης των φορολογικών υποχρεώσεων) δεν αποκλείει τον άλλον (τον έλεγχο δηλαδή προσδιορισμού του πραγματικού εισοδήματος).

Ο Branco Mayr κάνει λόγο για την αξιοποίηση της χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στον προσδιορισμό και την ταυτοποίηση εισοδημάτων και περιουσιακών στοιχείων από παράνομες πηγές δραστηριότητας.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εφαρμόζονται για τον προσδιορισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης φυσικών προσώπων. Όπως αναφέρει όμως και ο Δημήτρης Μελάς στο βιβλίο του «Περιουσιολόγιο-Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου και Νέο Ποινολόγιο», πίσω από τα νομικά πρόσωπα υπάρχουν πάντα φυσικά πρόσωπα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

3.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται να αποτυπωθεί το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει για τους φορολογικούς ελέγχους στην Ελλάδα μετά την κύρωση του νέου Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν.4174/2013). Ο φορολογικός έλεγχος, που διακρίνεται σε πλήρη και μερικό έλεγχο, έχει ως σκοπό την διαπίστωση της τήρησης, από πλευράς φυσικού ή νομικού προσώπου, των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας, την διαπίστωση της ορθής υποβολής των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος, και της ορθής τήρησης βιβλίων και στοιχείων από πλευράς επιτηδευματιών και νομικών προσώπων και οντοτήτων και τελικά την εξακρίβωση της ορθής απόδοση των αναλογούντων φόρων. Όταν από τα αποτελέσματα του ελέγχου, σε φυσικά πρόσωπα, προκύπτει πιθανότητα απόκρυψης φορολογητέας ύλης τότε οι ελεγκτικές υπηρεσίες μπορεί να προβούν σε έμμεσο προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες έμμεσες τεχνικές ελέγχου, οι οποίες αναλύονται σε παρακάτω κεφάλαιο.

3.2 Φορολογικός έλεγχος

Φορολογικός έλεγχος είναι το σύνολο των ελεγκτικών διαδικασιών και επαληθεύσεων που πραγματοποιούνται από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα και στοχεύουν στην εξακρίβωση της ορθής και πλήρους εφαρμογής των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας από τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα.

Στο άρθρο 23 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας που κυρώθηκε με τον ν.4174/2013 ορίζεται ότι *«η Φορολογική Διοίκηση έχει την εξουσία να επαληθεύει, να ελέγχει και να διασταυρώνει την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων εκ μέρους του φορολογούμενου, την ακρίβεια των φορολογικών δηλώσεων που υποβάλλονται σε αυτήν και να επιβεβαιώνει τον υπολογισμό και την καταβολή του οφειλόμενου φόρου, διενεργώντας έλεγχο σε έγγραφα, λογιστικά στοιχεία και στοιχεία γνωστοποιήσεων και παρόμοιες πληροφορίες, θέτοντας ερωτήσεις στον φορολογούμενο και σε τρίτα πρόσωπα, ερευνώντας εγκαταστάσεις που*

χρησιμοποιούνται για τη διενέργεια επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τις διαδικασίες που ορίζει η νομοθεσία, και χρησιμοποιώντας μεθόδους, οι οποίες προβλέπονται στον Κώδικα».

Ο έλεγχος μπορεί να έχει την μορφή επιτόπιου φορολογικού ελέγχου ή να διενεργείται από τα γραφεία της Φορολογικής Διοίκησης.

Ο φορολογικός έλεγχος που πραγματοποιείται από τα γραφεία της Φορολογικής Διοίκησης γίνεται με βάση τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, τις δηλώσεις και με λοιπά έγγραφα που υποβάλλει ο φορολογούμενος, καθώς και με έγγραφα και πληροφορίες που έχει στην κατοχή της ή με βάση βιβλία και στοιχεία που προσκομίζει ο φορολογούμενος. Για να διενεργηθεί πλήρης επιτόπιος φορολογικός έλεγχος θα πρέπει να έχει γνωστοποιηθεί στον φορολογούμενο από πριν με σχετικό έγγραφο της Φορολογικής Διοίκησης. Πλήρης τοπικός έλεγχος χωρίς προηγούμενη προειδοποίηση, μπορεί να διενεργηθεί μόνο κατόπιν απόφασης του Γενικού Γραμματέα, σε περιπτώσεις που υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις για φοροδιαφυγή.

Τα είδη του ελέγχου, ως προς τον χαρακτηρισμό, είναι δύο:

- Πλήρης έλεγχος είναι αυτός που διενεργείται για όλες τις φορολογίες και τα φορολογικά αντικείμενα καθώς και για τις εισφορές και τα τέλη, ο οποίος είναι και οριστικός
- Μερικός έλεγχος ο οποίος είναι επιτόπιος, διενεργείται δηλαδή στις εγκαταστάσεις του φορολογούμενου για τον εντοπισμό τυπικών παραβάσεων που αφορούν στις υποχρεώσεις που απορρέουν από την τήρηση των βιβλίων και την έκδοση των στοιχείων βάσει των διατάξεων του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας.

Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου εφόσον προκύπτει διαφοροποίηση της φορολογικής οφειλής σε σχέση με τις δηλώσεις που έχει υποβάλλει ο φορολογούμενος, τα αποτελέσματα και ο προσωρινός προσδιορισμός φόρου γνωστοποιούνται εγγράφως στον φορολογούμενο με το σημείωμα διαπιστώσεων (ή πράξη επιβολής προστίμου σε περίπτωση επιτόπιου μερικού ελέγχου). Στο σημείωμα διαπιστώσεων θα πρέπει να αναφέρεται πλήρης αιτιολόγηση των αποτελεσμάτων στα οποία κατέληξε ο έλεγχος. Ο φορολογούμενος έχει το δικαίωμα να ζητήσει και να λάβει αντίγραφα των εγγράφων στα οποία βασίζεται ο διορθωτικός προσδιορισμός φόρου καθώς και να διατυπώσει τις απόψεις του σχετικά με αυτόν εντός είκοσι ημερών από την παραλαβή της έγγραφης γνωστοποίησης.

Η Φορολογική Διοίκηση αφού εξετάσει και τις απόψεις του φορολογούμενου, συντάσσει την έκθεση ελέγχου η οποία περιλαμβάνει εμπειριστατωμένα και αιτιολογημένα τα γεγονότα, τα στοιχεία και τις διατάξεις τις οποίες έλαβε υπόψη της για τον προσδιορισμό του

φόρου και εκδίδει οριστική πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου, η οποία γνωστοποιείται στον φορολογούμενο.

3.3 Παραγραφή Φορολογικών υποθέσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 36 του ν. 4174/2013, οι ελεγκτικές αρχές έχουν δικαίωμα να προβούν σε έλεγχο φορολογικών υποθέσεων εντός πέντε ετών από την λήξη του σχετικού φορολογικού έτους που αφορά ο έλεγχος. Η περίοδος αυτή παρατείνεται μεταξύ άλλων, στην περίπτωση που ο φορολογούμενος υποβάλει αρχική ή τροποποιητική δήλωση εντός του πέμπτου έτους της προθεσμίας παραγραφής, για περίοδο ενός έτους από τη λήξη της πενταετίας.

Εξαιρετικά για περιπτώσεις φοροδιαφυγής, πράξη διοικητικού, εκτιμώμενου ή διορθωτικού φόρου, μπορεί να εκδοθεί εντός είκοσι (20) ετών από τη λήξη του φορολογικού έτους.

Αν και για την παραγραφή των φορολογικών υποθέσεων υπήρχαν σχετικές διατάξεις στον εκάστοτε Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας που όριζαν συγκεκριμένους χρόνους παραγραφής από το τέλος του έτους υποβολής της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος εντούτοις στην πράξη οι φορολογικοί έλεγχοι επεκτείνονταν σε χρήσεις παλαιότερες, βασιζόμενοι σε νόμους ή διατάξεις που προέβλεπαν διαδοχικές παρατάσεις του χρόνου παραγραφής. Με την απόφαση 1738/2017, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε τις διαδοχικές παρατάσεις του χρόνου παραγραφής αντισυνταγματικές, στηρίζοντας την απόφαση του στην αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία επιτάσσει να υπάρχει εμπιστοσύνη ανάμεσα στην Διοίκηση του κράτους και στον διοικούμενο. Συνεπώς όσον αφορά την επιβολή επιβαρύνσεων, υπό την μορφή φόρων, τελών, εισφορών και σχετικών κυρώσεων, θα πρέπει να προβλέπεται προθεσμία παραγραφής, η οποία θα ορίζεται εκ των προτέρων και η διάρκεια της να είναι επαρκώς προβλέψιμη από τον διοικούμενο (Λιόλιος, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

4.1 Εισαγωγή

Όταν ο φορολογικός έλεγχος περιορίζεται στον συνήθη τακτικό έλεγχο των πηγών προέλευσης των εισοδημάτων και της ορθής απεικόνισης αυτών στις φορολογικές δηλώσεις και στα λογιστικά βιβλία (σε περίπτωση άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας), ενέχει η πιθανότητα μη εντοπισμού απόκρυψης φορολογητέων εισοδημάτων.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι διεθνώς αναγνωρισμένες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος ενός φυσικού προσώπου και βασίζονται σε μια εις βάθος ανάλυση της οικονομικής κατάστασης του που εκτείνεται πέρα από την εξέταση των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων που τηρεί και πέρα από την ορθή περαίωση των συμβατικών φορολογικών του υποχρεώσεων.

Με τις τεχνικές αυτές οι ελεγκτές, συλλέγοντας πληροφορίες και από τρίτες πηγές μπορούν να ανακατασκευάσουν το οικονομικό ιστορικό του φορολογούμενου και να καταλήξουν στον προσδιορισμό ύπαρξης μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης.

4.2 Πότε χρησιμοποιούνται οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου χρησιμοποιούνται όταν υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις απόκρυψης εισοδήματος. Τόσο ο Ο.Ο.Σ.Α. όσο και οι οδηγίες του I.R.S. υποδεικνύουν ως ένδειξη τα ανεπαρκή ή και ανύπαρκτα λογιστικά βιβλία και στοιχεία ενός φορολογούμενου, τις αυξημένες επιχειρηματικές δαπάνες σε σχέση με τα έσοδα μιας επιχείρησης αλλά και περαιτέρω έμμεσες ενδείξεις απόκρυψης πλουτισμού όπως η αύξηση των περιουσιακών στοιχείων ενός φυσικού προσώπου η οποία δεν δικαιολογείται από τα δηλωμένα εισοδήματα του. Πιο συγκεκριμένα το εγχειρίδιο του I.R.S. για την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου (παρ. 4.10.4.6.2.1.) υποδεικνύει κάποιες περιπτώσεις που μπορεί να συντρέχουν μεμονωμένα ή αθροιστικά, και θα μπορούσαν να υποστηρίξουν την χρήση ελέγχου μη δηλωμένου εισοδήματος με μια από τις έμμεσες τεχνικές :

α) Όταν η οικονομική κατάσταση του φορολογούμενου παρουσιάζει «ανωμαλίες», π.χ. οι επιχειρηματικές δαπάνες και τα προσωπικά έξοδα διαβίωσης υπερβαίνουν τα δηλωμένα εισοδήματα ενώ δεν μπορούν να εντοπιστούν μη φορολογητέα έσοδα τα οποία θα δικαιολογούσαν αυτή την διαφορά ανάμεσα στα έσοδα και τα έξοδα.

β) Όταν εντοπίζονται παρατυπίες στα λογιστικά βιβλία του φορολογούμενου και αδύναμα/μη επαρκή συστήματα εσωτερικού ελέγχου στην επιχείρηση

γ) Όταν το ποσοστό μικτού κέρδους που προκύπτει από τις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές από έτος σε έτος ή είναι ασυνήθιστα υψηλό ή χαμηλό σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά ομοειδών επιχειρήσεων

δ) Όταν ο φορολογούμενος χρησιμοποιεί κυρίως μετρητά για τις συναλλαγές του

ε) Σε περιπτώσεις που παρατηρείται αύξηση της καθαρής θέσης του φορολογούμενου η οποία δεν δικαιολογείται από τα εισοδήματα που έχουν δηλωθεί στην δήλωση φορολογίας εισοδήματος

στ) Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν/τηρούνται βιβλία και στοιχεία ή

ζ) Όταν η μέθοδος λογιστικής που χρησιμοποιεί ο φορολογούμενος για την τήρηση των βιβλίων δεν αρκεί ή δεν είναι η κατάλληλη για τον ακριβή προσδιορισμό της οικονομικής του κατάστασης.

Οι έμμεσες τεχνικές που έχουν αναπτυχθεί τα προηγούμενα χρόνια και χρησιμοποιούνται σε διαφορετικό βαθμό από διεθνείς φορολογικές ελεγκτικές υπηρεσίες είναι οι παρακάτω:

- Ανάλυση ρευστότητας (Source and application of funds method/T account method)
- Ανάλυση καθαρής θέσης (Net worth method)
- Ανάλυση του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά (Bank deposits and cash expenditure method)
- Μέθοδος της αρχής των αναλογιών (Mark up method)
- Μέθοδος σχέσης τιμής πώλησης προς συνολικό όγκο κύκλου εργασιών (Unit and volume method).

4.3 Ανάλυση ρευστότητας (Source and application of funds method)

Με την μέθοδο αυτή αναλύονται οι ταμιακές ροές ενός φορολογούμενου συγκρίνοντας τις γνωστές πηγές εσόδων με τις αναλώσεις των κεφαλαίων του για μια συγκεκριμένη περίοδο. Λαμβάνοντας υπόψη τις αυξήσεις και μειώσεις σε στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού σε συνδυασμό με τα μη φορολογητέα έσοδα και τα έξοδα που δεν εκπίπτουν ο έλεγχος μπορεί να εξάγει συμπεράσματα σε σχέση με τα πραγματικά εισοδήματα του φορολογούμενου.

Η μέθοδος βασίζεται στην θεωρία ότι αν οι αναλώσεις κεφαλαίου ξεπερνούν τα διαθέσιμα κεφάλαια από γνωστές πηγές υφίσταται μη δηλωμένο εισόδημα.

Οι πηγές των κεφαλαίων μπορεί να προέρχονται από δηλωμένα εισοδήματα, φορολογητέα και μη φορολογητέα, από μείωση των στοιχείων του ενεργητικού (π.χ. εισπρακτέοι λογαριασμοί, πώληση περιουσιακών στοιχείων, μείωση υπολοίπου τραπεζικού λογαριασμού ή διαθέσιμων μετρητών) ή/και από αύξηση των στοιχείων του παθητικού (π.χ. πληρωτέοι λογαριασμοί).

Οι αναλώσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν αύξηση των στοιχείων του ενεργητικού (επιχείρησης ή προσωπικά), επιχειρηματικά έξοδα, έξοδα διαβίωσης και μείωση των στοιχείων του παθητικού.

Η μέθοδος εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που υπάρχει αδικαιολόγητος πλουτισμός και στις περιπτώσεις που ο φορολογούμενος δεν πραγματοποιεί τις συναλλαγές του αποκλειστικά μέσω τραπεζικών λογαριασμών ώστε να μπορεί να εντοπιστεί είτε η πηγή προέλευσης κεφαλαίων είτε η μεταγενέστερη διάθεση τους.

Πίνακας 2.1

Μέθοδος ανάλυσης ρευστότητας

ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ
Αύξηση ενεργητικού
Μείωση παθητικού
Εκπιπόμενα έξοδα
Μη εκπιπόμενα έξοδα
ΜΕΙΟΝ
ΠΗΓΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ
Μείωση ενεργητικού
Αύξηση παθητικού
Μη φορολογητέα έσοδα
Φορολογητέα έσοδα
ΙΣΟΝ μη δηλωθέν εισόδημα

Πηγή: Biber E, (2010), "Revenue Administration: Taxpayer Audit- Use of Indirect Methods" IMF, p.4

Η ύπαρξη βέβαια αρνητικής διαφοράς μεταξύ πηγών και αναλώσεων κεφαλαίου μπορεί να οφείλεται σε αδιάθετο κεφάλαιο που κατείχε ο ελεγχόμενος σε μετρητά από προηγούμενα έτη και το οποίο αναλώθηκε κατά την ελεγχόμενη περίοδο.

4.4 Ανάλυση καθαρής θέσης (Net worth method)

Καθαρή θέση ενός ατόμου είναι η διαφορά μεταξύ του ενεργητικού και του παθητικού σε μια δεδομένη χρονική περίοδο.

Η μέθοδος της ανάλυσης της καθαρής θέσης βασίζεται στην θεωρία ότι τα κεφάλαια που επενδύονται ή αναλώνονται, δεν μπορούν να ξεπερνούν τα διαθέσιμα κεφάλαια. Η μέθοδος υποθέτει ότι οι αυξήσεις στο ενεργητικό μετά την αναπροσαρμογή τους με μη εκπιπόμενα έξοδα και μη φορολογητέα έσοδα οδηγούν στον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος.

Η μέθοδος προσομοιάζει με αυτή της ανάλυσης της ρευστότητας με την διαφορά ότι μπορεί να εφαρμοστεί για περίοδο μεγαλύτερη από αυτή του ενός έτους ή μιας φορολογικής περιόδου ώστε να διαπιστωθεί η μεταβολή της καθαρής θέσης ενός φορολογούμενου από έτος σε έτος.

Ο υπολογισμός του εισοδήματος μέσω της εφαρμογής της μεθόδου της καθαρής θέσης αποτυπώνεται σχηματικά στον παρακάτω πίνακα

Πίνακας 2.2
Μέθοδος Καθαρής Θέσης

	Ενεργητικό
Μείον	Παθητικό
Ίσον	<u>Καθαρή θέση (στο τέλος του έτους)</u>
Μείον	Καθαρή θέση προηγούμενου έτους (ή αρχής έτους)
Ίσον	<u>Αύξηση/μείωση καθαρής θέσης</u>
Πλέον	Μη εκπιπόμενα έξοδα
Μείον	Μη φορολογητέα έσοδα
Ίσον	<u>Εισόδημα</u>

Πηγή: Internal Revenue Manual, Formula for the Net Worth Method Part 4, Chapter 10, Section 4, (4.10.4.6.7.3)

Η μέθοδος της καθαρής θέσης χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις που:

- Ελέγχονται δύο ή περισσότερα έτη
- Δεν τηρούνται ή δεν επιδεικνύονται τα βιβλία και τα στοιχεία της επιχείρησης
- Παρατηρείται πληθώρα μεταβολών σε στοιχεία του ενεργητικού ή του παθητικού κατά την διάρκεια μιας περιόδου.

Η αποτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού γίνεται συνήθως με βάση το κόστος καθώς η εφαρμογή της εύλογης αξίας μπορεί να οδηγήσει στον μη ορθό υπολογισμό του φορολογητέου εισοδήματος σε περιπτώσεις διακυμάνσεων αυτής κατά την διάρκεια της χρονικής περιόδου που ελέγχεται. Σε περίπτωση βέβαια που ο φορολογούμενος χρησιμοποιεί κάποια άλλη από τις μεθόδους αποτίμησης και εφαρμόζει αυτή την μέθοδο σταθερά σύμφωνα , θα πρέπει και ο έλεγχος να χρησιμοποιήσει την ίδια τεχνική αποτίμησης (Λιόλιος, 2014).

4.5 Τεχνική των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά (Bank deposits and cash expenditures method)

Η μέθοδος των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά χρησιμοποιείται όταν εντοπίζονται κινήσεις στον τραπεζικό λογαριασμό ενός φορολογούμενου οι οποίες υποδηλώνουν την πιθανότητα μη δηλωμένης φορολογητέας ύλης.

Η μέθοδος βασίζεται στην υπόθεση ότι τα χρήματα που λαμβάνει ένας φορολογούμενος είτε κατατίθενται σε τραπεζικό λογαριασμό είτε ξοδεύονται.

Για να προσδιοριστεί το μη δηλωθέν εισόδημα είναι απαραίτητη μία διεξοδική, λεπτομερής και σε βάθος ανάλυση όλων των τραπεζικών καταθέσεων, ακυρωμένων επιταγών, μεταφορών, συναλλαγών σε διαφορετικά νομίσματα και ηλεκτρονικών χρεώσεων με ταυτόχρονη ταυτοποίηση όλων των ταμειακών δαπανών του φορολογούμενου και προσδιορισμό των πραγματικών δαπανών διαβίωσης του.

Η τεχνική εφαρμόζεται για τον προσδιορισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης τόσο σε ατομικούς όσο και σε επαγγελματικούς λογαριασμούς.

Μια συνοπτική σχηματική απεικόνιση της μεθόδου είναι η παρακάτω :

Πίνακας 2.3

Μέθοδος τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά

Συνολικές καταθέσεις	
Πλέον	Δαπάνες σε μετρητά
Πλέον	Αύξηση μετρητών εις χείρας
Μείον	Μη φορολογητέες πράξεις
ΙΣΟΝ	Εισόδημα
Μείον	Δηλωμένο εισόδημα
ΙΣΟΝ	Μη δηλωθέν εισόδημα

Πηγή: Biber E, (2010), “Revenue Administration: Taxpayer Audit- Use of Indirect Methods” IMF, p.4

Η μέθοδος των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά αν εφαρμοστεί με ακρίβεια είναι ένα πολύ ισχυρό εργαλείο για τον εντοπισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης καθώς εκτός από το μέγεθος των αδήλωτων εισοδημάτων μπορεί να οδηγήσει και στην αποκάλυψη της πηγής του εισοδήματος.

4.6 Μέθοδος αρχής των αναλογιών (Mark up method)

Στην μέθοδο της αρχής των αναλογιών γίνεται χρήση ποσοστών ή δεικτών που θεωρούνται τυπικοί σε συγκεκριμένα είδη επιχειρήσεων με σκοπό τον προσδιορισμό των πραγματικών ακαθάριστων εσόδων.

Χρησιμοποιώντας ως αναφορά τους δείκτες ομοειδών επιχειρήσεων, ο έλεγχος υπολογίζει τους ανάλογους δείκτες της επιχείρησης αναλύοντας οικονομικά μεγέθη όπως είναι οι πωλήσεις και/ή το κόστος πωλήσεων, που παρουσιάζονται στις οικονομικές καταστάσεις. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να επαναπροσδιοριστούν οι πωλήσεις, το κόστος πωλήσεων, το περιθώριο κέρδους ακόμα και το καθαρό κέρδος. Η τεχνική έχει εφαρμογή σε περιπτώσεις που υπάρχει η ίδια πολιτική τιμολόγησης σε ομοειδή προϊόντα και μπορεί να προσδιοριστεί το ποσοστό αύξησης (mark up) πάνω στο το κόστος του προϊόντος και τελικά η τιμή πώλησης του.

Η μέθοδος της αρχής των αναλογιών κρίνεται καταλληλότερη σε περιπτώσεις που οι συναλλαγές της επιχείρησης πραγματοποιούνται κυρίως με μετρητά και δεν περνάνε από τραπεζικούς λογαριασμούς.

Το IRM περιγράφει την μεθοδολογία εφαρμογής της μεθόδου με την χρήση δύο αριθμοδεικτών :

α. Μικτό περιθώριο κέρδους προς πωλήσεις

Ο δείκτης μικτού κέρδους προς πωλήσεις υποδεικνύει το ποσοστό mark up του προϊόντος. Υπολογίζεται από την διαίρεση του μικτού περιθωρίου κέρδους (πωλήσεις μείον κόστος πωληθέντων) προς συνολικές πωλήσεις :

$$\frac{\text{Πωλήσεις} - \text{Κόστος πωληθέντων}}{\text{Πωλήσεις}}$$

Πωλήσεις

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθόδου για επιχείρηση που παράγει δύο προϊόντα (σύμφωνα με I.R.M.):

Πωλήσεις	90.000
Κόστος πωληθέντων (προϊόν Α)	30.000
Κόστος πωληθέντων (προϊόν Β)	50.000
<i>Μικτό Περιθώριο Κέρδους (προϊόντων ομοειδών επιχειρήσεων)</i>	
Προϊόν Α	10%
Προϊόν Β	20%

Προσδιορισμός του ποσοστού του κόστους πωληθέντων (επί των πωλήσεων)

	ΠΡΟΙΟΝ Α	ΠΡΟΙΟΝ Β
Συνολικές πωλήσεις	100%	100%
Μικτό περιθώριο κέρδους (μείον)	10%	20%
Κόστος πωληθέντων %	90%	80%

Προσδιορισμός πωλήσεων (Κόστος πωληθέντων/κόστος πωληθέντων % = Πωλήσεις)

30.000/0.90	33.333	
50.000/0.80		62.500

Προσδιορισμός Μη δηλωθέντων ακαθάριστων εσόδων

Πωλήσεις βάσει μεθόδου	95.833
Πωλήσεις βάσει δήλωσης	90.000
Μη δηλωθέντα ακαθάριστα έσοδα	5.833

β. Κόστος πωληθέντων προς ακαθάριστα έσοδα

Το κόστος πωληθέντων προς ακαθάριστα έσοδα είναι μια παραλλαγή του δείκτη μικτού περιθωρίου κέρδους προς πωλήσεις.

4.7 Μέθοδος σχέσης τιμής πώλησης προς συνολικό όγκο κύκλου εργασιών (Unit and volume method)

Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό ή την επαλήθευση των ακαθάριστων εσόδων αναλύοντας την σχέση μεταξύ τιμής πώλησης ενός προϊόντος και των κερδών με τον όγκο του κύκλου εργασιών μιας επιχείρησης.

Η μέθοδος είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί όταν ο έλεγχος μπορεί να προσδιορίσει με σχετική ακρίβεια τον αριθμό των μονάδων προϊόντος που παράγει μια επιχείρηση καθώς και την τιμή πώλησης ή το ποσοστό κέρδους από κάθε μονάδα προϊόντος. Ο αριθμός των μονάδων ή του όγκου εργασιών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις μπορεί να προσδιοριστεί από τα βιβλία και τα αρχεία του φορολογούμενου, αρκεί να παρέχουν επαρκή δεδομένα ως προς τις αγορές που πραγματοποιεί και τις δαπάνες. Σε άλλη περίπτωση ο προσδιορισμός των ζητούμενων τιμών και μεγεθών μπορεί να από γίνει τρίτες πηγές (Biber, 2010).

Αν ο ελεγκτής μπορέσει να προσδιορίσει τις εκροές και τις εισροές του φορολογούμενου και να εξακριβώσει την τιμή της μονάδας προϊόντος ή το κέρδος από ένα προϊόν θα μπορέσει να εκτιμήσει με σχετική ακρίβεια το πραγματικό εισόδημα του φορολογούμενου.

Ο προσδιορισμός των ακαθάριστων εσόδων με την τεχνική της σχέσης τιμής πώλησης προς τον συνολικό όγκο εργασιών απεικονίζεται απλοποιημένα στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2.4

Μέθοδος σχέσης τιμής πώλησης προς συνολικό όγκο κύκλου εργασιών

	Τιμή πώλησης ανά μονάδα	100
ΕΠΙ	Αριθμός μονάδων που παράγονται	200
ΙΣΟΝ	Συνολικές πωλήσεις	20.000
ΜΕΙΟΝ	Πωλήσεις βάσει δήλωσης	15.000
ΙΣΟΝ	Αδήλωτες πωλήσεις	5.000

Πηγή: Biber E, (2010), "Revenue Administration: Taxpayer Audit- Use of Indirect Methods" IMF, p.4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξεταστεί το υπάρχον νομικό πλαίσιο που εφαρμόζεται στην Ελλάδα για τον προσδιορισμό της ελάχιστης φορολόγησης μέσω των αντικειμενικών δαπανών διαβίωσης καθώς και το θεσμικό πλαίσιο που αφορά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου όπως αυτές θεσπίστηκαν με τον ν.4174/2013 και τον 4172/2013. Οι αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης ουσιαστικά θεσπίστηκαν προκειμένου να προσδιορίζεται μια μη εμφανής φορολογική βάση για κάθε φορολογούμενο. Υπό αυτή την έννοια αποτελούν και ένα μέσο περιορισμού της φοροδιαφυγής. Παρόλα αυτά η εφαρμογή των αντικειμενικών δαπανών διαβίωσης δεν είναι αρκετή ώστε να εντοπίζονται αδήλωτα εισοδήματα. Η θέσπιση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είχε ακριβώς αυτό τον σκοπό, τον εντοπισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης και τελικά τον έμμεσο προσδιορισμό της μέσω των τεχνικών αυτών.

5.2 Αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης (Τεκμήρια διαβίωσης)

Ο πρώτος νόμος με τον οποίον θεσπίστηκε ο έμμεσος αυτός τρόπος εντοπισμού μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης ήταν ο ν.820/1978 *«Περί λήψεως μέτρων διά την περιστολήν της φοροδιαφυγής και άλλων τινών συναφών διατάξεων»*. Το άρθρο 11 προσδιόριζε τα τεκμήρια απόκτησης περιουσιακών στοιχείων, ως τα πραγματικά χρηματικά διαθέσιμα που κατέβαλλε ο φορολογούμενος, ενώ το άρθρο 12 προσδιόριζε τον τρόπο υπολογισμού της ετήσιας τεκμαρτής δαπάνης διαβίωσης του φορολογούμενου, της συζύγου και τυχών προστατευόμενων μελών. Τα τεκμήρια του άρθρου 12 εν συντομία υπολογίζονταν επί επιβατικών αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης, ως έξοδα συντήρησης και κυκλοφορίας αυτών, επί δευτερεύουσας κατοικίας, επί σκαφών αναψυχής ιδιωτικής χρήσεως κ.α. που βρίσκονταν στην κυριότητα ή κατοχή του φορολογουμένου.

Από τότε αναπροσαρμοσμένα ως προς τα ποσά και το περιεχόμενό τους, όπως ορίζονται από τις διατάξεις του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος που βρίσκεται σε ισχύ, εφαρμόζονται στην φορολόγηση φυσικών προσώπων. Ενδεικτικά με τον ν. 3899/2010 άρθρο 8 παρ.1, αναστέλλεται η εφαρμογή των τεκμηρίων δαπάνης για αγορά ακινήτου που θα

αποτελεί πρώτη κατοικία του φορολογούμενου ενώ με τον ν.3986/2011 άρθρο 28 παρ. 6, ορίζεται τεκμήριο διαβίωσης και για την πρώτη κατοικία. Με τον ν. 4172/2013 ο οποίος ισχύει από 01/01/2014 και μετά επανέρχεται το τεκμήριο δαπάνης για την αγορά ακινήτου και μάλιστα ο φορολογούμενος θα πρέπει να δικαιολογεί το κεφάλαιο που απαιτήθηκε για την αγορά *κάθε* ακινήτου.

Ο ν. 4172/2013 στο άρθρο 30 παρ. 1 ορίζει τον τρόπο υπολογισμού της ελάχιστης φορολογίας ως εξής: Ο φορολογούμενος που υπόκειται σε φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων υποβάλλεται σε εναλλακτική ελάχιστη φορολογία όταν το τεκμαρτό εισόδημά του είναι υψηλότερο από το συνολικό εισόδημά του. Σε αυτή την περίπτωση στο φορολογητέο εισόδημα προστίθεται η διαφορά μεταξύ του τεκμαρτού και πραγματικού εισοδήματος και αυτή φορολογείται.

Το τεκμαρτό εισόδημα υπολογίζεται με βάση τις αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης και τις δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων του φορολογούμενου και των εξαρτώμενων μελών του (άρθρα 31 και 32).

Οι αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες σύμφωνα με το άρθρο 31 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος είναι οι ακόλουθες:

α) Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη ιδιοκατοικούμενης ή μισθωμένης ή δωρεάν παραχωρούμενης κύριας κατοικίας καθώς και των βοηθητικών χώρων αυτών

β) Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη μιας ή περισσότερων ιδιοκατοικούμενων ή μισθωμένων ή δωρεάν παραχωρούμενων δευτερευουσών κατοικιών καθώς και των βοηθητικών χώρων αυτών

γ) Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη επιβατικού αυτοκινήτου ιδιωτικής χρήσης

δ) Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη που καταβάλλεται για ιδιωτικά σχολεία στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης

ε) Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη που καταβάλλεται για οικιακούς βοηθούς, οδηγούς αυτοκινήτων, δασκάλους και λοιπό προσωπικό

στ) Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη για σκάφη αναψυχής ιδιωτικής χρήσης, κυριότητας ή κατοχής

ζ) Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη για αεροσκάφη, ελικόπτερα και ανεμόπτερα κυριότητας ή κατοχής

η) Η ετήσια αντικειμενική δαπάνη, δεξαμενής κολύμβησης που προκύπτει για τον κύριο ή κάτοχο αυτής

θ) Η ελάχιστη ετήσια αντικειμενική δαπάνη του φορολογούμενου που ορίζεται σε τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ προκειμένου για τον άγαμο και σε πέντε χιλιάδες (5.000) ευρώ

για τους συζύγους που υποβάλλουν κοινή δήλωση, εφόσον δηλώνεται πραγματικό ή τεκμαρτό εισόδημα.

Οι δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων σύμφωνα με το άρθρο 32 είναι οι ακόλουθες:

α) Η ετήσια δαπάνη που καταβλήθηκε για αγορά ή χρηματοδοτική μίσθωση αυτοκινήτων, δίτροχων ή τρίτροχων αυτοκινούμενων οχημάτων, πλοίων αναψυχής και λοιπών σκαφών αναψυχής, αεροσκαφών και κινητών πραγμάτων μεγάλης αξίας, πάνω από 10.000 ευρώ

β) Η ετήσια δαπάνη που καταβλήθηκε για αγορά επιχειρήσεων ή σύσταση ή αύξηση του κεφαλαίου ατομικών επιχειρήσεων ή νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων κάθε μορφής

γ) Η ετήσια δαπάνη που καταβλήθηκε για αγορά ή χρονομεριστική ή χρηματοδοτική μίσθωση ακινήτων ή ανέγερση οικοδομών ή κατασκευή δεξαμενής κολύμβησης

δ) Η χορήγηση δανείων προς οποιονδήποτε

ε) Η ετήσια δαπάνη (άνω των 300 ευρώ) που καταβλήθηκε για δωρεές, γονικές παροχές ή χορηγίες χρηματικών ποσών (εξαιρούνται οι δωρεές προς Δημόσιο, δήμους, δημόσια νοσοκομεία, κοινωφελή ιδρύματα κ.λπ.)

στ) Η ετήσια δαπάνη που καταβλήθηκε για απόσβεση δανείων ή πιστώσεων οποιασδήποτε μορφής, πλέον του ποσού των οικείων τόκων και τυχόν τόκων υπερημερίας.

Εάν το συνολικό δηλωθέν εισόδημα είναι μικρότερο του τεκμαρτού (αντικειμενικές δαπάνες και δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων), τότε η διαφορά που θα προκύψει θα φορολογηθεί εκτός και αν καλυφθεί ή περιορισθεί με ανάλωση κεφαλαίου που αποδεδειγμένα έχει φορολογηθεί κατά τα προηγούμενα έτη ή νόμιμα έχει απαλλαγεί από το φόρο.

Για τον προσδιορισμό του κεφαλαίου αυτού ανά έτος, από τα πραγματικά εισοδήματα που έχουν φορολογηθεί ή νόμιμα απαλλαγεί από το φόρο, τα οποία προκύπτουν από συμψηφισμό των θετικών και αρνητικών στοιχείων αυτών και από οποιοδήποτε άλλο ποσό το οποίο έχει αποδεδειγμένα έχει εισπραχθεί, εκπίπτουν οι δαπάνες που προσδιορίζονται στα άρθρα 31 και 32, ανεξάρτητα από το αν ο φορολογούμενος απαλλάσσεται της εφαρμογής των άρθρων αυτών (το άρθρο 33 ορίζει τις περιπτώσεις που δεν εφαρμόζεται η ετήσια αντικειμενική δαπάνη και η δαπάνη απόκτησης περιουσιακών στοιχείων). Από τα πραγματικά εισοδήματα του φορολογούμενου (φορολογηθέντα ή/και νόμιμα απαλλαγμένα ή/και οποιοδήποτε άλλο ποσό που έχει εισπραχθεί αποδεδειγμένα) αφαιρούνται τα ποσά που

έχουν καταβληθεί για την απόκτηση των εσόδων αυτών, εκτός εάν τα ποσά αυτά έχουν ληφθεί υπόψη κατά τον προσδιορισμό του εισοδήματος του έτους που καταβλήθηκαν και ο φορολογούμενος επικαλείται ανάλωση κεφαλαίου του έτους αυτού.

Αν δεν υπάρχουν δαπάνες με βάση το άρθρο 31 ή αν το ποσό τους είναι μικρότερο από τις τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ προκειμένου για άγαμο και πέντε χιλιάδες (5.000) ευρώ προκειμένου για συζύγους, το ποσό που πρέπει να εκπέσει προσδιορίζεται με βάση την κοινωνική, οικονομική και οικογενειακή κατάσταση των φορολογουμένων και τις αποδεδειγμένες δαπάνες διαβίωσής τους και σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να είναι κατώτερο των τριών χιλιάδων (3.000) και πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ αντίστοιχα. Με την ΠΟΛ.1076/26.3.2015 δόθηκαν αναλυτικότερες οδηγίες για την ορθή εφαρμογή του εναλλακτικού τρόπου υπολογισμού της ελάχιστης φορολογίας εισοδήματος.

Τα τεκμήρια ως μέθοδος προσδιορισμού της φορολογητέου εισοδήματος, φανερώνουν ουσιαστικά την αδυναμία της εκάστοτε φορολογικής αρχής και την μη ύπαρξη πολιτικής βούλησης για την πάταξη της φοροδιαφυγής και την αποκάλυψη του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος (Μελάς, 2015).

Είναι πια κοινή παραδοχή ότι τα τεκμήρια ως τρόπος υπολογισμού της φορολόγησης πραγματικών εισοδημάτων είναι αναχρονιστικά και σε πολλές περιπτώσεις δεν μπορούν να εκπληρώσουν το σκοπό για τον οποίον θεσπίστηκαν και ταυτόχρονα βαρύνουν φορολογικά πολλούς πολίτες οι οποίοι, την εποχή της οικονομικής κρίσης, δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά. Συνεπώς κρίθηκε αναγκαίο να αντικατασταθούν σταδιακά από άλλους τρόπους προσδιορισμού του πραγματικού εισοδήματος.

5.3 Προσαύξηση περιουσίας

Η διάταξη περί προσαύξησης περιουσίας που εισήχθη για πρώτη φορά στο άρθρο 48 παρ.3 του ν.2238/1994 (Κ.Φ.Ε), με την διάταξη του άρθρου 15 παρ.3 του ν.3888/2010 (κωδικοποίηση του ν.2238/1994) και προβλέφθηκε εκ νέου στο άρθρο 21 παρ.4 του ν.4172/2013, έδωσε ένα ισχυρό εργαλείο στην Φορολογική Διοίκηση για τον εντοπισμό αδήλωτων εισοδημάτων.

Η διάταξη του ν.3888/2010 προέβλεπε ότι: «Σε προσαύξηση περιουσίας που προέρχεται από άγνωστη ή μη διαρκή ή μη σταθερή πηγή ή αιτία, ο φορολογούμενος μπορεί να κληθεί να αποδείξει είτε την πραγματική πηγή ή αιτία προέλευσης της, είτε ότι φορολογείται από άλλες διατάξεις, είτε ότι απαλλάσσεται από τον φόρο με ειδική διάταξη,

προκειμένου αυτό να μην φορολογηθεί ως εισόδημα από υπηρεσίες ελευθερίων επαγγελμάτων της χρήσης κατά την οποία επήλθε η αύξηση».

Η διάταξη που προβλέφθηκε και στον ν.4172/2013 έχει ως εξής: «Κάθε προσαύξηση περιουσίας που προέρχεται από παράνομη ή αδικαιολόγητη ή άγνωστη πηγή ή αιτία θεωρείται κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας».

Σύμφωνα λοιπόν με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, συγκεκριμένα με την διάταξη του άρθρου 39 του ν. 4174/2013: «Σε περίπτωση διαπίστωσης προσαύξησης περιουσίας κατά την παράγραφο 4 του άρθρου 21 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, η προσαύξηση αυτή δεν υπόκειται σε φορολογία, εφόσον ο φορολογούμενος αποδείξει την πραγματική πηγή αυτής, καθώς επίσης και ότι αυτή είτε έχει υπαχθεί σε νόμιμη φορολογία είτε απαλλάσσεται από το φόρο σύμφωνα με ειδικές διατάξεις.

Σύμφωνα με την ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 15 παρ.3 του ν.3888/2010 (ΠΟΛ 1095/2011), η προσαύξηση περιουσίας η οποία δεν δικαιολογείται από τα δηλωθέντα εισοδήματα του φορολογούμενου μπορεί να αναφέρεται σε κινητή ή ακίνητη περιουσία (οικόπεδα, σπίτια, αυτοκίνητα, σκάφη, αεροσκάφη, τραπεζικές καταθέσεις κ.λπ.) και σε χρεόγραφα πάσης φύσεως (μετοχές, τοκομερίδια, αμοιβαία κεφάλαια, ομόλογα κ.λπ.). Επιπλέον επισημαίνεται ότι το βάρος της απόδειξης, για την πηγή ή την αιτία προέλευσης ή ότι η εν λόγω προσαύξηση φορολογείται με συγκεκριμένες διατάξεις, ή ότι απαλλάσσεται με ειδική διάταξη, φέρει ο φορολογούμενος. Σε κάθε περίπτωση για την δικαιολόγηση θα πρέπει να υπάρχουν και να υποβάλλονται στην Φορολογική Διοίκηση κατάλληλα και νόμιμα δικαιολογητικά. Σε περίπτωση που οι αποδείξεις δεν είναι ικανοποιητικές, η οποιαδήποτε προσαύξηση της περιουσίας χαρακτηρίζεται και φορολογείται ως εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα.

5.4 Εξέταση κινήσεων τραπεζικών λογαριασμών

Όταν οι ελεγκτικές αρχές έχουν βάσιμα στοιχεία για την ύπαρξη μη δηλωθέντος εισοδήματος τότε δύναται να προβούν σε αναλυτικό έλεγχο των τραπεζικών λογαριασμών του φορολογούμενου. Σε αυτή την περίπτωση κατά τον έλεγχο θα διερευνηθούν όλες οι πιστωτικές κινήσεις είτε άμεσες καταθέσεις, είτε καταθετικές πράξεις (προσωρινές καταθέσεις προς εξόφληση υποχρεώσεων όπως δάνεια κ.λπ.) και θα εντοπιστεί η ύπαρξη πρωτογενών ή μη καταθέσεων. Πρωτογενείς χαρακτηρίζονται οι καταθέσεις των οποίων τα

ποσά προέρχονται από άγνωστη ή μη επαρκή ή μη σταθερή πηγή, ενώ μη πρωτογενείς οι καταθέσεις που προέρχονται από αναλήψεις από άλλους τραπεζικούς λογαριασμούς. Σύμφωνα με το έγγραφο του Υπουργείου Οικονομικών με αριθμό πρωτοκόλλου ΔΕΑΦ Α 1144110 ΕΞ 2015/5.11.2015, δεν αντίκειται στη φορολογική νομοθεσία η ανάληψη χρηματικών ποσών και η αποδεδειγμένη επανακατάθεση μέρους ή του συνόλου αυτών και ούτε προβλέπεται χρονικός περιορισμός για την διαδικασία κίνησης χρηματικών κεφαλαίων. Ελέγχεται όμως η τυχόν ανάλωση του αναληφθέντος ποσού για την αγορά περιουσιακού στοιχείου, γεγονός που καθιστά την επανακατάθεση του πρωτογενή.

Αν από τον έλεγχο προκύψουν ενδείξεις προσαύξησης περιουσίας η ελεγκτική αρχή θα πρέπει να τεκμηριώσει επαρκώς την ύπαρξη πρόσθετης φορολογητέας ύλης. Σε κάθε περίπτωση το βάρος της απόδειξης για την πραγματική πηγή ή αιτία της κατάθεσης και για το αν αυτή έχει φορολογηθεί ή πρόκειται για μη φορολογητέα πράξη, έχει ο φορολογούμενος.

Με την ΠΟΛ.1175/2017 διευκρινίστηκε ότι στην περίπτωση κατά την οποία εμφανίζεται ως πίστωση στον τραπεζικό λογαριασμό του ελεγχόμενου φυσικού προσώπου χρηματικό ποσό του οποίου η πηγή προέλευσης είναι εμφανής, ακόμα και αν αυτό το ποσό δεν είχε συμπεριληφθεί στις σχετικές δηλώσεις εισοδήματος ενώ υπήρχε η σχετική υποχρέωση, δεν υφίσταται προσαύξηση περιουσίας. Επιπλέον επισημαίνεται ότι σε περίπτωση που δεν προσκομίζονται στοιχεία για επένδυση ή κίνηση λογαριασμού ημεδαπής ή αλλοδαπής λόγω αντικειμενικής αδυναμίας προσκόμισης σχετικών λογαριασμών (π.χ. έχει παρέλθει ο χρόνος που η τράπεζα έχει υποχρέωση διαφύλαξης των αρχείων), τότε γίνονται δεκτοί οι ισχυρισμοί του ελεγχόμενου, εκτός εάν η φορολογική αρχή τους απορρίψει αιτιολογημένα με βάση άλλα στοιχεία που διαθέτει.

Το μεγαλύτερο μέρος των ελέγχων που διενεργείται από τις φορολογικές αρχές αφορά ελέγχους τραπεζικών εμβασμάτων προς λογαριασμούς στην αλλοδαπή με αναλυτική εξέταση τραπεζικών δεδομένων. Στην περίπτωση εξέτασης ποσού τραπεζικού λογαριασμού που τροφοδοτεί έμβασμα και το οποίο θεωρείται φορολογητέο εισόδημα, διευκρινίζεται με την ΠΟΛ 1175/2017 ότι το ποσό αυτό θα φορολογηθεί ως εισόδημα της φορολογικής περιόδου κατά την οποία προκύπτει ότι εισήχθη το ποσό αυτό στην περιουσία του δικαιούχου του λογαριασμού. Συνεπώς κατ' αρχήν δεν είναι κρίσιμος ο χρόνος διενέργειας του εμβάσματος αλλά είτε ο χρόνος της κατάθεσης του ποσού στον τραπεζικό λογαριασμό του δικαιούχου, μέσω του οποίου έγινε το έμβασμα, είτε ο προγενέστερος χρόνος κατά τον οποίο προκύπτει ότι επήλθε η αντίστοιχη προσαύξηση περιουσίας. Η διευκρίνηση αυτή προήλθε μετά σχετικές αποφάσεις του ΣΤΕ (1225/2017,884/2016,435/2017) για τον έλεγχο υποθέσεων προσαύξησης περιουσίας.

Σε περίπτωση που ο ελεγχόμενος φορολογούμενος συμμετέχει ως συνδικαιούχος σε κοινό τραπεζικό λογαριασμό, ελέγχεται κατά πόσο τα εισοδήματα (φορολογηθέντα ή νομίμως απαλλαγμένα) όλων των συνδικαιούχων καλύπτουν τα ποσά που έχουν εισρεύσει στον κοινό λογαριασμό και κρίνεται με βάση τα πραγματικά περιστατικά, ποιος είναι ο δικαιούχος των ποσών αυτών.

5.5 Θεσμοθέτηση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εισάγονται στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος με τον ν. 4079/2012 με τον οποίον προστίθεται στο άρθρο 67 «Προσωρινός φορολογικός έλεγχος» του ν. 2238/1994, το άρθρο 67B το οποίο ορίζει ότι *ο προσδιορισμός των αποτελεσμάτων με έλεγχο μπορεί να διενεργείται και με την εφαρμογή μιας ή περισσότερων από τις κατωτέρω τεχνικές ελέγχου:*

- α) της αρχής των αναλογιών (mark up method),*
- β) της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογούμενου (source and application of funds method),*
- γ) της καθαρής θέσης του φορολογούμενου (net worth method),*
- δ) της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών (unit and volume method) και*
- ε) το ύψος των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά (bank deposits and cash expenditure method).*

Με τις ως άνω τεχνικές μπορούν να προσδιορίζονται τα φορολογητέα εισοδήματα των φορολογουμένων, τα ακαθάριστα έσοδα, οι εκροές και τα φορολογητέα κέρδη των επιτηδευματιών βάσει των γενικά παραδεκτών αρχών και τεχνικών της ελεγκτικής.

Στον τελευταίο κώδικα φορολογίας εισοδήματος που εκδόθηκε με τον ν. 4172/2013 στο άρθρο 28 «Έμμεση μέθοδος προσδιορισμού κερδών» ορίζεται ότι το εισόδημα φυσικών και νομικών προσώπων καθώς και νομικών οντοτήτων που ασκούν ή προκύπτει ότι ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα μπορεί να προσδιορίζεται με βάση κάθε διαθέσιμο στοιχείο ή έμμεσες μεθόδους ελέγχου στις περιπτώσεις που:

- α) τα λογιστικά αρχεία δεν τηρούνται ή οι οικονομικές καταστάσεις δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον νόμο για τα λογιστικά πρότυπα, δηλαδή το Ελληνικό Λογιστικό Σχέδιο (ΕΓΛΣ) όπως αυτό αντικαταστάθηκε από τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (ΕΛΠ) με τον ν. 4308/2014 καθώς και οι κανόνες και αρχές των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (ΔΛΠ)*

β) τα φορολογικά στοιχεία ή τα λοιπά προβλεπόμενα σχετικά δικαιολογητικά δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας ή

γ) τα λογιστικά αρχεία ή φορολογικά στοιχεία δεν προσκομίζονται στη Φορολογική Διοίκηση μετά από σχετική πρόσκληση.

Επίσης το ίδιο άρθρο ορίζει ότι το εισόδημα φυσικών προσώπων, ανεξάρτητα αν προέρχεται από άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, μπορεί να προσδιοριστεί με έμμεσες τεχνικές ελέγχου:

α) όταν το ποσό του δηλούμενου εισοδήματος δεν επαρκεί για την κάλυψη των προσωπικών δαπανών διαβίωσης ή

β) σε περίπτωση που υπάρχει προσαύξηση περιουσίας η οποία δεν καλύπτεται από το δηλούμενο εισόδημα.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου προβλέφθηκαν και στο άρθρο 27 «Μέθοδοι έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης» του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας που εκδόθηκε με τον ν. 4174/2013.

5.6 Πεδίο εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Το άρθρο 3 της απόφασης ΠΟΛ.1050/2014 ορίζει τους υπαγόμενους και το πεδίο εφαρμογής των ελέγχων. Σύμφωνα με αυτό, στην διαδικασία ελέγχου μπορούν να υπαχθούν:

α) ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος φορολογούμενων φυσικών προσώπων για τα φορολογικά έτη που αρχίζουν από 01/01/2014 και μετά (έναρξη εφαρμογής των διατάξεων του ν. 4172/2013) και

β) ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος φορολογούμενων φυσικών προσώπων για διαχειριστικές περιόδους που έληξαν πριν την έναρξη των διατάξεων του ν. 4172/2013 για τις οποίες δεν είχε γίνει έναρξη ελέγχου μέχρι τις 31/12/2013, και συντρέχει μια ή περισσότερες από τις πιο κάτω περιπτώσεις :

α) υφίσταται αδικαιολόγητος πλουτισμός

β) παρουσιάζονται μεγάλες δαπάνες που δεν δικαιολογούνται από τα δηλωθέντα εισοδήματα του φορολογούμενου φυσικού προσώπου

γ) είναι μέλη εταιρειών (οποιασδήποτε μορφής) με ζημιογόνα αποτελέσματα

δ) δεν τηρούνται ή δεν επιδεικνύονται τα βιβλία και τα στοιχεία

ε) υφίστανται πληροφορίες για παράνομα ή/και αδήλωτα εισοδήματα/αγορές/δαπάνες (είτε επαγγελματικές είτε ατομικές/οικογενειακές).

5.7 Επιλογή τεχνικής και υποθέσεων από την Φορολογική Αρχή

Η ελεγκτική αρχή σύμφωνα με την ΠΟΛ.1050/2014 άρθρο 5, πρέπει να επιλέξει *μία* από τις τρεις μεθόδους που περιγράφονται παρακάτω για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης. Συγκεκριμένα ορίζεται ότι *επιλέγεται η τεχνική ελέγχου που κρίνεται προσφορότερη για το δημόσιο συμφέρον*. Η ΠΟΛ.1094/2014 τροποποίησε το άρθρο 5 επισημαίνοντας ότι η τεχνική που θα επιλεγθεί θα πρέπει να βασίζεται σε αιτιολογημένη απόφαση της ελεγκτικής αρχής η οποία θα έχει προκύψει μετά από αξιολόγηση όλων των στοιχείων που έχει στην διάθεση της.

Οι υποθέσεις που επιλέγονται ελέγχονται κατά προτεραιότητα βάσει κριτηρίων ανάλυσης κινδύνων για φοροδιαφυγή. Οι ελεγκτικές υπηρεσίες χρησιμοποιούν δεδομένα από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές πληροφόρησης που είναι διαθέσιμα ηλεκτρονικά. Οι προτεραιοποιημένες υποθέσεις κατατάσσονται σε φθίνουσα σειρά ταξινόμησης με βάση την τελική μοριοδότηση τους η οποία πραγματοποιείται μέσω ενός αυτοματοποιημένου μοντέλου αντικειμενικής αξιολόγησης υποθέσεων ύστερα από την εφαρμογή κριτηρίων ανάλυσης κινδύνων τα οποία δεν δημοσιοποιούνται. Ωστόσο οι προϊστάμενοι των ελεγκτικών υπηρεσιών, εφόσον από τα στοιχεία ή τις πληροφορίες που έχουν στην διάθεση τους και σε συνδυασμό με τις ισχύουσες διατάξεις, κρίνουν ότι συντρέχει βάσιμος λόγος ελέγχου κατά προτεραιότητα υποθέσεων μη προτεραιοποιημένων υποχρεούνται να εισάγουν την προκρινόμενη υπόθεση σε σειρά κατάταξης συνεκτιμώντας και τη σοβαρότητα των υποθέσεων που ανακατατάσσονται (ΠΟΛ.1105/2019).

5.8 Μεθοδολογία έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Παρόλο που στον νόμο αναφέρονται πέντε μέθοδοι προσδιορισμού μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης, το Υπουργείο Οικονομικών, αρχικά με την ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 2013/10-0-2013 απόφαση και στην συνέχεια με την εγκύκλιο ΠΟΛ 1270/24.12.2013 έδωσε οδηγίες για τις τρεις από αυτές, για την τεχνική ανάλυση ρευστότητας του φορολογούμενου,

για την τεχνική της καθαρής θέσης και για την τεχνική των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά.

Για την καλύτερη κατανόηση της ορθής εφαρμογής των τεχνικών, στην ΠΟΛ 1050/2014 ορίζονται οι παρακάτω έννοιες:

- Καταθέσεις σε/Αναλήψεις από προσωπικούς και επαγγελματικούς λογαριασμούς σε/από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Καταθέσεις σε/ Αναλήψεις από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (κάθε μορφής στην Ελλάδα ή το Εξωτερικό), του φορολογούμενου, της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών (λογαριασμοί προσωπικοί, οικογενειακοί και επαγγελματικοί). Περιπτώσεις κοινών λογαριασμών καταλογίζονται στον πραγματικό δικαιούχο, ο οποίος καθορίζεται με βάση τις πραγματικές περιστάσεις και τη φύση των συναλλαγών. Εφόσον αυτό δεν είναι δυνατό, τα ποσά κατανέμονται ισόποσα σε όλους τους συνδικαιούχους.

- Περιουσιακά στοιχεία. Κινητή και ακίνητη περιουσία οποιασδήποτε μορφής του φορολογούμενου, του/ της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών στην Ελλάδα ή και στο Εξωτερικό. Η αποτίμηση γίνεται με βάση την αξία κτήσης ή το κόστος κατασκευής προσαυξημένη με την αξία/κόστος τυχόν προσθηκών ή βελτιώσεων, επίσης περιλαμβάνονται και τυχόν υπάρχουσες απαιτήσεις έναντι τρίτων.

- Προστατευόμενα μέλη. Τα πρόσωπα που θεωρείται ότι βαρύνουν τον φορολογούμενο σύμφωνα με το άρθρο 7 του ν.2238/1994 ή τα εξαρτώμενα μέλη σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 του ν.4172/2013, ανάλογα με τις διατάξεις που ισχύουν στη φορολογία εισοδήματος σε κάθε φορολογική περίοδο.

- Δαπάνες. Δαπάνες πάσης φύσεως που πραγματοποιούνται από τον ελεγχόμενο, τον/την σύζυγο του και τα προστατευόμενα μέλη αυτών. Σε περίπτωση όπου είναι δεδομένη η πραγματοποίηση της δαπάνης, αλλά δεν είναι γνωστό το ποσό που καταβλήθηκε και δεν παρέχονται στοιχεία από το φορολογούμενο για το ύψος του, αυτό προσδιορίζεται με βάση τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η Φορολογική Διοίκηση.

Όπου αναφέρονται δαπάνες διαβίωσης (προσωπικές/ οικογενειακές) αφορούν πραγματικές δαπάνες και όχι τεκμαρτές.

- Φορολογική περίοδος: Ειδικά για την εφαρμογή των παραπάνω τεχνικών ελέγχου ως φορολογική περίοδος ορίζεται: η διαχειριστική περίοδος για το διάστημα που ίσχυαν οι διατάξεις του ν.2238/1994 και το φορολογικό έτος για εισοδήματα που αποκτώνται από 1/1/2014 και μετά.

Σε περιπτώσεις ελέγχου φορολογουμένων που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, προσδιορίζεται το συνολικό καθαρό φορολογητέο εισόδημα, πρώτον με βάση

τις γενικές φορολογικές διατάξεις του Κ.Φ.Ε. και δεύτερον με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Ως τελικό φορολογητέο εισόδημα λαμβάνεται το μεγαλύτερο που προκύπτει από την σύγκριση τους. Αν και οι δύο σύζυγοι είναι επιτηδευματίες, τότε το τελικό προσδιοριζόμενο εισόδημα μερίζεται και στους δύο κατ' αναλογία, εκτός αν από την ελεγκτική διαδικασία προκύψουν σαφή στοιχεία ότι το προσδιοριζόμενο εισόδημα αφορά αποκλειστικά τον ελεγχόμενο.

5.8.1 Τεχνική ανάλυσης ρευστότητας φορολογούμενου

Κατά την εφαρμογή της τεχνικής αυτής δημιουργείται ένα ισοζύγιο με δύο βασικές στήλες «Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων» και «Αναλώσεις Κεφαλαίων/Εσόδων».

Στην πρώτη στήλη αθροίζονται:

1. Τα υπόλοιπα των χρηματοπιστωτικών λογαριασμών προσωπικών/ οικογενειακών και επαγγελματικών που τηρούνται είτε στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό κατά την έναρξη της ελεγχόμενης χρήσης
2. Τα διαθέσιμα μετρητά ή και το υπόλοιπο ταμείου στην αρχή της ελεγχόμενης χρήσης (διευκρινίζεται ότι το υπόλοιπο ταμείου αναφέρεται για τις περιπτώσεις ατομικής επιχείρησης με βιβλία Γ' κατηγορίας ΚΒΣ ή διπλογραφικά του ΚΦΑΣ)
3. Οι αναλήψεις από επιχειρήσεις (όχι ατομικής επιχείρησης) που συμμετέχει ο φορολογούμενος, ο/η σύζυγος και τα προστατευόμενα μέλη αυτών
4. Τα ακαθάριστα έσοδα από την άσκηση ατομικής επιχειρηματικής δραστηριότητας του φορολογούμενου και/ή του /της συζύγου
5. Τα έσοδα από λοιπές πηγές εισοδήματος όπως έσοδα από εκμίσθωση ακινήτων (εκτός τεκμαρτών), εισόδημα από κινητές αξίες, εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις, δηλωθέν εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες, εισόδημα αλλοδαπής προέλευσης κ.λπ.
6. Οι εισπράξεις από μη φορολογητέα έσοδα όπως αποζημιώσεις, επιδοτήσεις, δωρεές κ.λπ.
7. Τα έσοδα από πώληση περιουσιακών στοιχείων προσωπικών/οικογενειακών ή και επαγγελματικών (σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης)
8. Τα ποσά δανείων από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κάθε μορφής
9. Τα λοιπά έσοδα πάσης φύσεως φορολογητέα ή μη
10. Οι αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών όπως υποχρεώσεις από αγορές, δαπάνες γενικά καθώς και φορολογικές υποχρεώσεις, οι οποίες οφείλονται στο τέλος κάθε ελεγχόμενης χρήσης. Η αύξηση των πληρωτέων λογαριασμών θα προκύψει από την

σύγκριση του υπόλοιπου πληρωτέων λογαριασμών στο τέλος του προηγούμενου έτους με το υπόλοιπο στο τέλος του ελεγχόμενου έτους

11. Οι μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων, όπως απαιτήσεις από πωλήσεις επαγγελματικές, προσωπικές κ.λπ. καθώς και απαιτήσεις φορολογικές (π.χ. επιστροφές φόρων) οι οποίες είναι απαιτητές στο τέλος κάθε ελεγχόμενης χρήσης. Η μείωση εισπρακτέων λογαριασμών προκύπτει από την σύγκριση του υπόλοιπου των εισπρακτέων λογαριασμών στο τέλος του έτους με το υπόλοιπο στο τέλος του ελεγχόμενου έτους
12. Η αύξηση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενου ή επόμενων ετών
13. Οι λοιπές περιπτώσεις εσόδων.

Στην δεύτερη στήλη Αναλώσεις Κεφαλαίων/Εσόδων αθροίζονται:

1. Τα υπόλοιπα των χρηματοπιστωτικών λογαριασμών προσωπικών/ οικογενειακών και επαγγελματικών που τηρούνται είτε στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό στην λήξη της ελεγχόμενης χρήσης
2. Τα διαθέσιμα μετρητά ή και το υπόλοιπο ταμείου στο τέλος της ελεγχόμενης χρήσης
3. Οι αναλήψεις από επιχειρήσεις που συμμετέχει ο φορολογούμενος, ο/η σύζυγος και τα προστατευόμενα μέλη αυτών
4. Η συνεισφορά ποσών για συμμετοχή στο κεφάλαιο κάθε μορφής επιχειρήσεων
5. Οι αγορές περιουσιακών στοιχείων (προσωπικών/οικογενειακών και επαγγελματικών) και επενδυτικών αγαθών καθώς και οι δαπάνες που αφορούν βελτιώσεις αυτών
6. Οι αγορές εμπορευμάτων, πρώτων και βοηθητικών υλών και λοιπών αγαθών αναγκαίων στην άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας
7. Οι επαγγελματικές/επιχειρηματικές δαπάνες πάσης φύσεως.
8. Τα ποσά αποπληρωμής του χρεολυσίου προσωπικών ή επαγγελματικών δανείων. Διευκρινίζεται ότι το ποσό των τόκων ανάλογα με το είδος του δανείου (επαγγελματικό ή προσωπικό) συμπεριλαμβάνονται στις δαπάνες είτε τις προσωπικές/οικογενειακές είτε στις επαγγελματικές
9. Τα ποσά για ασφάλιστρα, αποζημιώσεις, δωρεές (γονικές παροχές ή χορηγίες) και λοιπές δαπάνες
10. Τα ποσά για φόρους, τέλη, εισφορές και πρόστιμα

11. Τα ποσά για κάθε είδους δαπάνες διαβίωσης (προσωπικές/οικογενειακές) καθώς και δαπάνες που αφορούν επισκευές και συντηρήσεις των προσωπικών/οικογενειακών περιουσιακών στοιχείων
12. Οι μειώσεις των πληρωτέων λογαριασμών
13. Οι αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών
14. Οι χορηγήσεις δανείων σε τρίτους
15. Η μείωση προκαταβολών που εισπράχτηκαν έναντι εσόδων επόμενου έτους ή επόμενων ετών
16. Λοιπές περιπτώσεις αναλώσεων

Η αρνητική διαφορά μεταξύ της στήλης «Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων» και της στήλης «Αναλώσεις Κεφαλαίων εσόδων» ελέγχεται ως μη δηλούμενο εισόδημα και εφόσον δεν αιτιολογηθεί υπόκειται σε φορολόγηση.

5.8.2 Τεχνική καθαρής θέσης

Με την μέθοδο της καθαρής θέσης του φορολογούμενου δημιουργείται ο πίνακας Ενεργητικού και Παθητικού για όλα τα ελεγχόμενα έτη και το έτος βάσης. Έτος βάσης ορίζεται το προηγούμενο από το πρώτο ελεγχόμενο έτος.

Στο Ενεργητικό περιλαμβάνονται όλα τα περιουσιακά στοιχεία του ελεγχόμενου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών (προσωπικά/οικογενειακά /επαγγελματικά) και οι καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατά την λήξη του κάθε έτους

- Ακίνητη περιουσία
- Έπιπλα, συσκευές και λοιπός εξοπλισμός σε περιπτώσεις άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας
- Προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας (> 5.000)
- Κοσμήματα και τιμαλή αξίας άνω των 5.000 έκαστο
- Διάφορες απαιτήσεις (εισπρακτέοι λογαριασμοί, φορολογικές απαιτήσεις) απαιτητές στο τέλος κάθε ελεγχόμενου έτους
- Μηχανοκίνητα οχήματα, σκάφη, αεροσκάφη κ.λπ.
- Μετρητά διαθέσιμα
- Καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα
- Μετοχές και λοιποί τίτλοι

- Σύνολο απογραφής τέλους χρήσης σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης. Διευκρινίζεται ότι σε περιπτώσεις ελέγχου σε συνεχόμενα έτη, αν δεν υπάρχει συνεχής υποχρέωση απογραφής, τυχόν απογραφές που έχουν πραγματοποιηθεί, δεν υπολογίζονται
- Διάφοροι λογαριασμοί ή υπόλοιπα περιουσιακά στοιχεία με αξία άνω των 5.000

Ως αξία σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις λαμβάνεται το πραγματικό κόστος κτήσης όπως προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία στα οποία έχει πρόσβαση ο έλεγχος.

Στο Παθητικό συμπεριλαμβάνονται όλες οι υποχρεώσεις του ελεγχόμενου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών καθώς και επαγγελματικές υποχρεώσεις σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα :

- Προσωπικά ή οικογενειακά δάνεια
- Επαγγελματικά δάνεια
- Διάφοροι πιστωτές: πληρωτέοι λογαριασμοί, υποχρεώσεις από αγορές, δαπάνες καθώς και φορολογικές (υπολογίζεται το υπόλοιπο στο τέλος κάθε ελεγχόμενου έτους)
- Λοιπές υποχρεώσεις (αποσβέσεις κ.λπ.)

Το υπόλοιπο των υποχρεώσεων του έτους βάσης ή καθενός από τα επόμενα έτη μεταφέρεται και αυξάνεται αν οι υποχρεώσεις αυξηθούν ή μειώνεται ανάλογα με τις πραγματικές καταβολές.

Η διαφορά Ενεργητικού και Παθητικού αποτελεί την καθαρή θέση κάθε ελεγχόμενης περιόδου. Από την καθαρή θέση λήξης κάθε φορολογικού έτους /διαχειριστικής περιόδου αφαιρείται η καθαρή θέση έναρξης. Κατά αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ο πίνακας καθαρής θέσης. Οι τυχόν αυξήσεις ή μειώσεις της καθαρής θέσης αναπροσαρμόζονται με τις περιπτώσεις περιουσιακών στοιχείων που αποκτήθηκαν κατά την διάρκεια του έτους χωρίς αντάλλαγμα (αιτία θανάτου, δωρεάς, γονικής παροχής, προίκας, ανταλλαγής, κερδών από τυχερά παιχνίδια)

Στο αποτέλεσμα αυτό προστίθενται οι μη εκπιπτόμενες δαπάνες οι οποίες πραγματοποιήθηκαν με μετρητά, με επιταγές ή μέσω τραπεζικών λογαριασμών. Συγκεκριμένα:

- Προσωπικές και οικογενειακές δαπάνες διαβίωσης
- Λοιπές αγορές και δαπάνες. Οι επαγγελματικές δαπάνες και αγορές δεν περιλαμβάνονται. Εξαιρούνται οι μη παραγωγικές ή μη εκπιπτόμενες δαπάνες οι

οποίες αναμορφώνουν τα αποτελέσματα χρήσης της επιχείρησης, οι οποίες αναγράφονται.

- Ζημιές από εκποίηση περιουσιακού στοιχείου μη αναγνωριζόμενες φορολογικά

Από το σύνολο που προκύπτει αφαιρούνται μη φορολογούμενα εισοδήματα όπως:

- Αφορολόγητα έσοδα βάσει διατάξεων νόμου από διάφορες πηγές ανεξαρτήτου υποχρέωσης ή μη αναγραφής τους στην υποβληθείσα δήλωση φορολογίας εισοδήματος
- Μη φορολογητέες περιπτώσεις εσόδων ή φορολογητέες κατά ειδικό τρόπο (έσοδα από δωρεές, κέρδη από πώληση περιουσιακών στοιχείων, επιχορηγήσεις κ.λπ.)

Σε περιπτώσεις πώλησης περιουσιακών στοιχείων που αποκτήθηκε με αντάλλαγμα ή άνευ ανταλλάγματος υπολογίζεται κέρδος ή ζημία, εφόσον δεν φορολογήθηκε ή δεν εκτέθηκε αντίστοιχα. Το κέρδος αναγράφεται στο πεδίο «μη φορολογητέες περιπτώσεις εσόδων» και η ζημία στο πεδίο «ζημιές από εκποίηση περιουσιακών στοιχείων». Για την περίπτωση πώλησης περιουσιακού στοιχείου που είχε αποκτηθεί άνευ ανταλλάγματος, ως κέρδος ή ζημία λαμβάνεται το αποτέλεσμα που προκύπτει από την διαφορά του ποσού πώλησης μείον το κόστος (δαπάνες κτήσεως περιουσιακού στοιχείου) όπως αυτό προσδιορίστηκε στον πίνακα ενεργητικού.

Το υπόλοιπο που προκύπτει αποτελεί το προσδιοριζόμενο καθαρό εισόδημα του φορολογούμενου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών, το οποίο συγκρίνεται με τα αντίστοιχα δηλωθέντα εισοδήματα.

5.8.3 Χειρισμός αποσβέσεων

Για πάγια επαγγελματικά περιουσιακά στοιχεία κατά την εφαρμογή της μεθόδου ανάλυσης ρευστότητας το ποσό των αποσβέσεων που έχει συμπεριληφθεί στις δηλωθείσες επαγγελματικές δαπάνες θα πρέπει να αφαιρεθεί από αυτές καθώς δεν αποτελεί πραγματική καταβολή μετρητών.

Κατά την εφαρμογή της μεθόδου της καθαρής θέσης του φορολογούμενου, εάν στον πίνακα του ενεργητικού περιλαμβάνονται πάγια επαγγελματικά περιουσιακά στοιχεία τότε:

- Στην περίπτωση που έχουν διενεργηθεί αποσβέσεις το σωρευτικό ποσό αποσβέσεων αναγράφεται ως υποχρέωση στον πίνακα παθητικού

- Αν στον πίνακα ενεργητικού περιλαμβάνονται περιουσιακά στοιχεία που έχουν αποσβεσθεί πλήρως, το σύνολο των αποσβέσεων που έχει διενεργηθεί και έχει εκπέσει από τα ακαθάριστα έσοδα, αναγράφεται στον πίνακα του παθητικού
- Αν ένα πάγιο περιουσιακό στοιχείο δεν περιλαμβάνεται πλέον στον πίνακα ενεργητικού λόγω πώλησης ή άλλου τρόπου διάθεσης, η απόσβεση σχετικά με αυτό το περιουσιακό στοιχείο δεν θα περιλαμβάνεται στο σωρευτικό ποσό αποσβέσεων
- Εάν υπάρχουν πάγια περιουσιακά στοιχεία για τα οποία δεν έχουν διενεργηθεί αποσβέσεις τότε αυτές δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα παθητικού.

5.8.4. Τεχνική τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά

Για τον επαναπροσδιορισμό του πραγματικού εισοδήματος με βάση την τεχνική αυτή αναλύονται οι τραπεζικές καταθέσεις του φορολογούμενου και οι δαπάνες που πραγματοποιούνται με μετρητά σε διάφορες συναλλαγές που λαμβάνουν χώρα εντός του έτους.

Πιο συγκεκριμένα, αρχικά προσδιορίζονται οι συνολικές καταθέσεις της ελεγχόμενης περιόδου σε περίπτωση που υπάρχει άνοιγμα λογαριασμών. Περιλαμβάνονται οι πιστωτικές κινήσεις σε λογαριασμούς που αφορούν καθαρές καταθέσεις και έμμεσες καταθετικές πράξεις (π.χ. καταθέσεις προς εξόφληση δανείων). Στην περίπτωση που δεν υπάρχει άνοιγμα λογαριασμών, οι συνολικές τραπεζικές καταθέσεις λαμβάνονται ως η διαφορά του υπόλοιπου στο τέλος χρήσης μείον το υπόλοιπο στην αρχή της χρήσης. Αν προκύψει αρνητική διαφορά δεν λαμβάνεται υπόψη. Στην συνέχεια αφαιρούνται τα κατατεθειμένα ποσά που αφορούν:

- Μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα
- Ποσά από εκταμίευση δανείων
- Συμψηφιστικές κινήσεις μεταξύ λογαριασμών του φορολογούμενου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών
- Συναλλαγές, μεταφορές και λοιπές πράξεις που δεν αποτελούν καθαρές καταθέσεις

Στο υπόλοιπο που προκύπτει προστίθενται:

- Δαπάνες επιχειρηματικές/επαγγελματικές
- Αγορές εμπορευμάτων, πρώτων και βοηθητικών υλών και λοιπών αγαθών
- Αγορές περιουσιακών στοιχείων είτε προσωπικών/οικογενειακών είτε επαγγελματικών (για την περίπτωση ατομικής επιχείρησης)

- Προσωπικές/οικογενειακές δαπάνες
- Καταβληθέντες φόροι, εισφορές και πρόστιμα
- Αποπληρωμή/μείωση χρεών
- Αύξηση/μείωση διαθέσιμων μετρητών ελεγχόμενης περιόδου. Στην περίπτωση μείωσης των διαθέσιμων μετρητών καταχωρείται το ποσό με αρνητικό πρόσημο
- Λοιπές καταβολές
- Μείωση πληρωτέων λογαριασμών

Όλες οι παραπάνω περιπτώσεις αφορούν μόνο τις καταβολές με μετρητά.

Το νέο υπόλοιπο τραπεζικών καταθέσεων που προκύπτει μειώνεται με τα μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα που δεν κατατέθηκαν σε λογαριασμούς, με την αύξηση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενου ή επόμενων ετών και με την μείωση εισπρακτέων λογαριασμών. Αυξάνεται με την μείωση προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενου/επόμενων ετών και με την αύξηση των εισπρακτέων λογαριασμών.

Το ποσό των προκαταβολών που εισπράττονται έναντι των πωλήσεων επόμενου έτους, προσδιορίζεται στο τέλος κάθε έτους. Εισπρακτέοι λογαριασμοί θεωρούνται οι απαιτήσεις από επαγγελματικές πωλήσεις ή προσωπικές/οικογενειακές και οι οποίες είναι απαιτητές στο τέλος του ελεγχόμενου έτους. Η αύξηση/μείωση των εισπρακτέων λογαριασμών προσδιορίζεται από την σύγκριση του υπόλοιπου στο τέλος του έτους με το υπόλοιπο στην αρχή του έτους.

Το υπόλοιπο που προκύπτει συγκρίνεται με το σύνολο του ακαθάριστου εισοδήματος και των λοιπών εισοδημάτων. Τυχόν θετική διαφορά ελέγχεται ως μη δηλούμενο εισόδημα.

5.9 Η σημασία των διαθέσιμων κεφαλαίων προηγούμενων ετών στον προσδιορισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης

Ιδιαίτερη σημασία για τον όσο το δυνατόν ακριβέστερο προσδιορισμό της μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης έχει ο ορθός υπολογισμός των διαθέσιμων κεφαλαίων από προηγούμενα έτη που έχει στην κατοχή του φορολογούμενος. Για τον υπολογισμό του πραγματικού διαθέσιμου κεφαλαίου των προηγούμενων ετών πριν από το πρώτο ελεγχόμενο έτος (του ελεγχόμενου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών) από τα πραγματικά εισοδήματα που έχουν φορολογηθεί ή νόμιμα απαλλαγεί από τον φόρο αφαιρούνται τα

πραγματικά αναλωθέντα ποσά για αγορές και λοιπές δαπάνες και όχι οι τεκμαρτές. Τα ποσά αυτά προκύπτουν τόσο από τις υποβληθείσες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος όσο και από στοιχεία που μπορεί να έχει στην διάθεση της η ελεγκτική υπηρεσία (ΠΟΛ.1270/2013).

Ο ορθός προσδιορισμός των διαθέσιμων κεφαλαίων είναι εξίσου κρίσιμης σημασίας και για την γραμμή άμυνας του φορολογούμενου έναντι των πορισμάτων που θα προκύψουν σε τυχόν έλεγχο για τον προσδιορισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης. Ο ελεγχόμενος έχει την δυνατότητα να επικαλεστεί την ανάλωση κεφαλαίου προηγούμενων ετών ούτως ώστε να αντικρούσει τα πορίσματα των ελεγκτών σχετικά με την ύπαρξη διαφοράς μεταξύ δηλωθέντων εισοδημάτων και εισοδημάτων που προέκυψαν μετά τον έλεγχο. Αυτό στην πράξη είναι ιδιαίτερα περίπλοκο καθώς η νομοθεσία που διέπει την ανάλωση κεφαλαίου τροποποιείται με τις διατάξεις του εκάστοτε Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος οπότε θα πρέπει να υπολογίζεται για κάθε διαχειριστική περίοδο/φορολογικό έτος σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε. που ήταν τότε σε ισχύ.

Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων προκειμένου να διευθετήσει θέματα ή ερωτήματα που προκύπτουν έχει εκδώσει κατά καιρούς διευκρινιστικές εγκυκλίους.

Στην ΠΟΛ 1270/2013 αναφέρονται μεταξύ άλλων ότι για την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου δεν υπάρχει περιορισμός όσον αφορά τα παρελθόντα έτη που εξετάζονται προκειμένου να προσδιοριστεί το πραγματικό διαθέσιμο κεφάλαιο, στο μέτρο βέβαια που αυτό είναι δυνατόν να διασταυρωθεί με τις φορολογικές δηλώσεις, τα στοιχεία που τηρούνται από τις ελεγκτικές υπηρεσίες και από τεκμηριωμένα στοιχεία που προσκομίζονται από τον φορολογούμενο. Οι υποβληθείσες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος, προκειμένου να ληφθούν υπόψη στον προσδιορισμό του πραγματικού διαθέσιμου κεφαλαίου, θα πρέπει να είναι συνεχόμενες και να φθάνουν μέχρι και την προηγούμενη δήλωση φορολογίας εισοδήματος του πρώτου ελεγχόμενου έτους.

Το βάρος της απόδειξης για τα διαθέσιμα περιουσιακά στοιχεία φέρει ο φορολογούμενος ενώ *το ύψος των δηλούμενων καταθέσεων και μετρητών κατά την έναρξη της πρώτης ελεγχόμενης χρήσης προκειμένου να γίνει δεκτό σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει το πραγματικό διαθέσιμο κεφάλαιο προηγούμενων ετών όπως αυτό προσδιορίζεται με τις υποβληθείσες δηλώσεις* (ΠΟΛ.1270/2013). Σε περίπτωση που υπήρξαν έσοδα τα οποία δεν είχαν συμπεριληφθεί στις υποβληθείσες δηλώσεις εισοδήματος παρελθόντων ετών λόγω μη υποχρέωσης αναγραφής, θα λαμβάνονται υπόψη εφόσον υπάρχουν τα αντίστοιχα νομιμοποιητικά στοιχεία.

Με την εγκύκλιο Ε 2137/2019 δόθηκαν επιπλέον διευκρινήσεις για θέματα ανάλωσης κεφαλαίου προηγούμενων ετών. Σύμφωνα με αυτήν, σε περίπτωση επίκλησης από τον

φορολογούμενο ανάλωσης κεφαλαίου προηγούμενων ετών, στα οποία περιλαμβάνονται φορολογικά έτη που έχουν ήδη ελεγχθεί και για τα οποία έχουν εκδοθεί οριστικές πράξεις διορθωτικού προσδιορισμού του φόρου, κατά τα έτη αυτά ως κεφάλαιο προς ανάλωση θα λαμβάνεται υπόψη αυτό που προκύπτει ή που προσδιορίστηκε με βάση τα αποτελέσματα του ελέγχου.

Παρακάτω παρατίθεται ένας πίνακας υπολογισμού ανάλωσης κεφαλαίου όπως προκύπτει από τις υποβληθείσες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος τριών φορολογικών ετών.

Πίνακας 3.1

Πίνακας υπολογισμού ανάλωσης κεφαλαίου προηγούμενων ετών

Ανάλωση Κεφαλαίου προηγούμενων Ετών

Οικονομικό Έτος	2018		2017		2016	
	Υπόχρεου	Συζύγου	Υπόχρεου	Συζύγου	Υπόχρεου	Συζύγου
Φορολογούμενα Εισοδήματα Αφορολόγητα και Φορολογούμενα κατ' ειδικό τρόπο	34.426,48	11.641,49	41.450,62	11.446,73	67.900,22	
Επαναπατριζόμενα Κεφαλ. ή Εισαγ. Κεφαλ. Αλλ.						
Πωλήσεις Περιουσιακών Στοιχείων, Δάνεια, Δωρεές						
Διαφορά Πραγμ. και Προσδ. με Ειδ. Τρόπο Εισοδ.						
Εισοδήματα μετά από έλεγχο ...						
Σύνολα Εισοδημάτων	34.426,48	11.641,49	41.450,62	11.446,73	67.900,22	
Τεκμήρια Ακινήτων	113.175,00		111.120,00		111.120,00	
Τεκμήρια Αυτοκινήτων	18.100,00		18.100,00		18.100,00	
Τεκμήρια Σκαφών & Αμοιβές Πληρωμάτων	6.800,00		6.800,00		6.800,00	
Τεκμήρια Αεροσκαφών, Ελικοπ. Ι.Χ. & Ανεμόπτ.						
Τεκμήρια Δεξαμενές Κολύμβησης						
Τεκμήρια Διδάκτρων σε Σχολεία	15.000,00		12.000,00		12.000,00	
Τεκμήρια Οικιακών Βοηθών, Οδηγών & Δασκάλων						
Προσαύξηση Αξίας Τεκμηρίων						
Αγορά ή Μίσθωση Αυτοκ/των, Δίτροχων						
Αγορά Πλοίων ή Αεροσκαφών						
Αγορά Κινητών άνω των 5.000€						
Αγορά Ακινήτων ή χρονομ. ή χρηματ. μίσθωση						
Ανέγερση Οικοδομών ή Δεξ. Κολύμβ.						

Αγορά Επιχειρήσεων, Εταιρικών Μεριδίων, κτλ.	70.050,00		374.180,00	360,00	229.400,00	1.200,00
Δωρεές ή Γονικές Παροχές ή Χορηγίες						
Τοκοχρεωλυτική Απόσβεση Δανείων ή Πιστώσεων	31.427,56		41.865,14		42.522,56	
Ελάχιστο Ποσό Διαβίωσης	2.500,00	2.500,00	2.500,00	2.500,00	2.500,00	2.500,00
Σύνολο Τεκμηρίων - Δαπανών	257.052,56	2.500,00	566.565,14	2.860,00	422.442,56	3.700,00
Διαθέσιμο Υπόλοιπο στη χρήση	-222.626,08	9.141,49	-525.114,52	8.586,73	-354.542,34	-3.700,00
Μεταφορά στο Τελικό Διαθέσιμο Υπόλοιπο						
Δηλωθείσα Ανάλωση Κεφαλαίου στο Ε1	214.000,00		517.000,00		360.000,00	
Ανάλωση Κεφαλαίου που χρησιμοποιήθηκε	213.484,59		516.527,79		354.542,34	3.700,00
Εμβάσματα						
Τελικό Διαθέσιμο Υπόλοιπο	1.613.184,49	-16.060,82	1.826.669,08	-16.060,82	2.343.196,87	-16.060,82

Πηγή : ίδια επεξεργασία

Επίσης κρίσιμης σημασίας για τον προσδιορισμό ύπαρξης μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης κατά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι η ύπαρξη ή μη μετρητών εις χείρας τα οποία δηλώνει ο φορολογούμενος πως είχε στην κατοχή του στην αρχή του ελεγχόμενου έτους. Ενώ στις σχετικές εγκυκλίους που αφορούν στον τρόπο εφαρμογής των τριών μεθόδων – ανάλυση ρευστότητας, καθαρή θέση, τραπεζικές καταθέσεις και δαπάνες σε μετρητά – γίνεται σαφής αναφορά στα διαθέσιμα μετρητά που έχει ο φορολογούμενος στην κατοχή του κατά την έναρξη του ελεγχόμενου έτους, εντούτοις στην πράξη οι ελεγκτές μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις δέχονται τον ισχυρισμό του φορολογούμενου όπως προκύπτει από τις εκθέσεις ελέγχου που συνοδεύουν τις οριστικές πράξεις προσδιορισμού φόρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

6.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο δημιουργήθηκε ένα παράδειγμα προσδιορισμού εισοδήματος φυσικού προσώπου με την εφαρμογή και των τριών έμμεσων τεχνικών ελέγχου που εφαρμόζονται έως τώρα από τις ελεγκτικές υπηρεσίες στην Ελλάδα. Σκοπός της ανάπτυξης του παραδείγματος ήταν αφενός η εμπειρική θεμελίωση του θεωρητικού μέρους αφετέρου η σύγκριση των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή και των τριών τεχνικών. Τα δεδομένα δημιουργήθηκαν για τις ανάγκες της εργασίας.

6.2 Προσδιορισμός εισοδήματος με βάση τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου

Για τον ελεγχόμενο φορολογούμενο βάσει της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος του έτους που αφορά ο έλεγχος καθώς και των λοιπών στοιχείων στα οποία έχει πρόσβαση η αρμόδια διεύθυνση ελέγχου προκύπτουν τα παρακάτω :

Σύμφωνα με την δήλωση φορολογίας εισοδήματος:

- Ακαθάριστα έσοδα από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας 113.000,00
- Έσοδα από εκμίσθωση ακινήτων 9.000,00
- Έσοδα από πώληση αυτοκινήτου το οποίο είχε στην κατοχή του από προηγούμενα έτη 10.500,00
- Έσοδα από πώληση μετοχών 8.000,00
- Συνεισφορά στο κεφάλαιο εταιρίας ύψους 15.000,00
- Αγορά ακινήτου με αξία κτήσης 120.000,00
- Οι δαπάνες διαβίωσης ανήλθαν στο ποσό των 12.000,00
- Χρηματοδότηση για το ακίνητο από χρηματοπιστωτικό ίδρυμα με δάνειο ύψους 100.000,00 την 01/03/2015 με τοκοχρεωλυτική δόση 1.000,00 ανά μήνα και επιτόκιο 3%. Κατά την διάρκεια του ελεγχόμενου έτους η δαπάνη για την τοκοχρεωλυτική απόσβεση του δανείου ήταν 10.000,00 (7.000,00 για κεφάλαιο και για τόκους 3.000,00).

Σύμφωνα με την κατάσταση οικονομικών στοιχείων από επιχειρηματική δραστηριότητα:

- Οι επιχειρηματικές δαπάνες ανέρχονται στο ποσό των 40.000,00
- Οι ατομικές ασφαλιστικές εισφορές που καταβλήθηκαν στην χρήση ήταν 7.800,00.

Σύμφωνα με τα βιβλία της ατομικής επιχείρησης και άλλα στοιχεία που προσκόμισε ο ελεγχόμενος

- Στις 31/12/2014 το υπόλοιπο των εισπρακτέων λογαριασμών ήταν 10.000,00. Κατά την διάρκεια της χρήσης 2015 εισπράχθηκαν απαιτήσεις ύψους 5.500,00 ενώ δημιουργήθηκαν επιπλέον 2.500,00. Συνεπώς οι εισπρακτέοι λογαριασμοί στο τέλος της ελεγχόμενης χρήσης ανήλθαν στις 7.000,00.

Σύμφωνα με τραπεζικά αρχεία το υπόλοιπο των τραπεζικών λογαριασμών του εν λόγω φορολογούμενου ήταν στις 31/12/2014 230.000,00 ενώ στις 31/12/2015 390.000,00. Τέλος τα διαθέσιμα μετρητά που κατείχε κατά το τέλος της προηγούμενης χρήσης ήταν 14.000,00 ενώ στο τέλος της ελεγχόμενης χρήσης ήταν 5.000,00.

6.2.1 Με βάση την τεχνική ανάλυσης ρευστότητας

Εφαρμόζοντας την μέθοδο τεχνικής ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου (source and application of funds method), διαμορφώνεται το παρακάτω ισοζύγιο:

Πίνακας 4.1

Παράδειγμα εφαρμογής τεχνικής ανάλυσης ρευστότητας

I. ΠΗΓΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ ΕΣΟΔΩΝ	ΧΡΗΣΗ 01/01/2015- 31/12/2015	II. ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ	ΧΡΗΣΗ 01/01/2015- 31/12/2015
1.Υπόλοιπα Χρηματοπιστωτικών Λογαριασμών (Στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό) στην έναρξη της ελεγχόμενης χρήσης (προσωπικοί, επαγγελματικοί, οικογενειακοί)	230.000,00	1. Υπόλοιπα χρηματοπιστωτικών λογαριασμών (στην Ελλάδα ή στο Εξωτερικό) κατά την λήξη της ελεγχόμενης χρήσης (προσωπικοί, επαγγελματικοί, οικογενειακοί)	390.000,00

2. Διαθέσιμα μετρητά ή υπόλοιπο ταμείου στην έναρξη της ελεγχόμενης χρήσης	14.000,00	2. Διαθέσιμα μετρητά ή/και υπόλοιπο ταμείου στο τέλος της ελεγχόμενης χρήσης	5.000,00
3. Αναλήψεις από επιχειρήσεις που συμμετέχει ο φορολογούμενος ή ο/η σύζυγος ή προστατευόμενα μέλη	0	3. Εισφορές σε επιχειρήσεις που συμμετέχει ο φορολογούμενος ή ο/η σύζυγος ή προστατευόμενα μέλη	0
4. Ακαθάριστα έσοδα από άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας	113.000,00	4. Συνεισφορά ποσών για συμμετοχή στο κεφάλαιο κάθε μορφής επιχειρήσεων	15.000,00
5. Έσοδα από λοιπές πηγές (εκμίσθωση ακινήτων)	9.000,00	5. Αγορές περιουσιακών στοιχείων	120.000,00
6. Εισπράξεις από λοιπά μη φορολογητέα έσοδα	0	6. Αγορές εμπορευμάτων, πρώτων και βοηθητικών υλών και λοιπών αγαθών	0
7. Έσοδα από πώληση περιουσιακών στοιχείων	10.500,00	7. Επαγγελματικές/επιχειρηματικές δαπάνες πάσης φύσεως	40.000,00
8. Ποσά δανείων	100.000,00	8. Ποσά αποπληρωμής προσωπικών ή επαγγελματικών δανείων	7.000,00
9. Λοιπα έσοδα πάσης φύσεως	0	9. Ποσά για ασφάλιστρα, αποζημιώσεις, δωρεές και λοιπές δαπάνες	0
10. Αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών	0	10. Ποσά για φόρους, τέλη, εισφορές και πρόστιμα κάθε μορφής	7.800,00
11. Μειώσεις εισπρακτέων λογαριασμών	3.000,00	11. Δαπάνες διαβίωσης	12.000
12. Η αύξηση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επομένου έτους/επόμενων ετών	0	12. Μειώσεις των Πληρωτέων λογαριασμών	0
13. Λοιπές περιπτώσεις εσόδων	8.000,00	13. Αυξήσεις Εισπρακτέων λογαριασμών	0
		14. Χορηγήσεις δανείων σε τρίτους	0
		15. Μείωση προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επομένου έτους/επόμενων ετών	0
		16. Λοιπές περιπτώσεις αναλώσεων	3.000,00
ΣΥΝΟΛΟ	487.500,00	ΣΥΝΟΛΟ	599.800,00

Σύμφωνα με την ΠΟΛ.1270/24.12.2013 στο πεδίο «11.Μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων» της πρώτης στήλης Ι. Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων καταχωρείται το ποσό όπως προκύπτει από την διαφορά του υπόλοιπου εισπρακτέων λογαριασμών στις 31/12/2014 με το υπόλοιπο εισπρακτέων λογαριασμών στις 31/12/2015 όπως προκύπτει στον παρακάτω πίνακα

(α) Υπόλοιπο εισπρακτέων 31/12/2014	10.000,00	
(β) Απαιτήσεις του 2014 που εισπράχθηκαν το έτος 2015	(5.500,00)	4.500,00
(γ) Δημιουργία απαιτήσεων εντός του 2015		2.500,00
(δ) Υπόλοιπο εισπρακτέων 31/12/2015		7.000,00
Μειώσεις Λογαριασμών Εισπρακτέων (α)-(δ)		3.000,00

Το ποσό που κατέβαλλε ο φορολογούμενος για την αποπληρωμή του δανείου καταχωρείται ως εξής: το ποσό των 7.000,00 που αφορά το χρεολύσιο θα καταχωρηθεί στο πεδίο «8. Ποσά αποπληρωμής προσωπικών ή επαγγελματικών δανείων» ενώ το ποσό της καταβολής των τόκων, εφόσον αφορά στεγαστικό δάνειο και όχι επαγγελματικό, στο πεδίο «9. Ποσά για ασφάλιστρα, αποζημιώσεις, δωρεές και λοιπές δαπάνες».

Από την σύγκριση των διαθέσιμων εσόδων με τα διαθέσιμα κεφάλαια που αναλώθηκαν στην ελεγχόμενη χρήση προκύπτει αρνητική διαφορά καθώς το σύνολο των πηγών κεφαλαίων/εσόδων ποσού 487.500,00 δεν καλύπτει το σύνολο των αναλώσεων κεφαλαίων/εσόδων ύψους 599.800,00 και η αρνητική διαφορά 112.300,00 θεωρείται από το όργανο ελέγχου ως μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη.

6.2.2 Με βάση την τεχνική καθαρής θέσης

Για τον ίδιο φορολογούμενο θα εφαρμοστεί η τεχνική ανάλυση της καθαρής θέσης.

Με την μέθοδο αυτή θα δημιουργηθεί ένας πίνακας με όλα τα περιουσιακά στοιχεία και τα διαθέσιμα κεφάλαια (ενεργητικό) αλλά και τις υποχρεώσεις (παθητικό) του φορολογούμενου.

Για την δημιουργία του πίνακα εκτός από τα δεδομένα του προηγούμενου παραδείγματος χρειάζονται και επιπλέον οικονομικά στοιχεία. Η αξία της ακίνητης και κινητής περιουσίας του στο τέλος του προηγούμενου έτους (έτος βάσης) από το ελεγχόμενο και στο τέλος του έτους που αφορά ο έλεγχος. Για τον προσδιορισμό της καθαρής θέσης του φορολογούμενου χρησιμοποιείται η αξία κτήσης των περιουσιακών του στοιχείων.

Κατά το έτος 2014 δεν είχε ακίνητα περιουσιακά στοιχεία όπως προέκυψε από τον έλεγχο της περιουσιακής του κατάστασης. Είχε στην κατοχή του δύο αυτοκίνητα με αξία κτήσης 15.000,00 έκαστο, τα οποία είχε αποκτήσει σε προηγούμενα έτη.

Ο φορολογούμενος δεν κατείχε άλλα προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας ή κοσμήματα και τιμαλφή.

Πίνακας 4.2

Παράδειγμα εφαρμογής τεχνικής καθαρής θέσης

I. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	31/12/2014 (έτος βάσης)	31/12/2015 (έτος ελέγχου)
Ακίνητη περιουσία (αξία κτήσης)	0	120.000,00
Έπιπλα, Συσκευές, Λοιπός εξοπλισμός (επαγγελματικά)	0	0
Προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας (> 5.000,00)	0	0
Απαιτήσεις διάφορες (Εισπρακτέοι λογαριασμοί)	10.000,00	7.000,00
Κινητή περιουσία (αυτοκίνητα κ.λπ.)	30.000,00	15.000,00
Επενδυτικά στοιχεία – μτχ (αξία κτήσης)	8.000,00	0
Συμμετοχές σε επιχειρήσεις	0	15.000,00
Μετρητά εις χείρας	14.000,00	5.000,00
Υπόλοιπα τραπεζικών λογαριασμών	230.000,00	390.000,00
Μετοχές, λοιποί τίτλοι	0	0
Σύνολο απογραφής τέλους χρήσης	0	0
Διάφοροι λογαριασμοί ή Λοιπά περιουσιακά στοιχεία	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (Α)	292.000,00	552.000,00
II. ΠΑΘΗΤΙΚΟ		
Δάνεια (προσωπικά)	0	(93.000,00)
Δάνεια (επαγγελματικά)	0	0
Γραμμάτια	0	0
Υποχρεώσεις	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ (Β)	0	(93.000,00)
ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ (Α)-(Β)	292.000,00	459.000,00
Καθαρή Περιουσία Προηγούμενου Έτους		(292.000,00)
ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ		167.000,00

Δαπάνες διαβίωσης		12.000,00
Λοιπές δαπάνες/αγορές (τόκοι, φόροι κ.λπ.)		3.000,00
Ζημία από πώληση περιουσιακών στοιχείων		4.500,00
Αφορολόγητα έσοδα από διάφορες πηγές		0
Έσοδα φορολογητέα κατ' ειδικό τρόπο		0
Εισόδημα από αναπροσαρμογή καθαρής θέσης (γ)		186.500,00
Καθαρά Κέρδη από άσκηση επιχ/κής δραστηριότητας		65.200,00
Έσοδα από εκμίσθωση ακινήτων		9.000,00
Σύνολο Κεφαλαίων από γνωστές πηγές (δ)		74.200,00
Διαφορά (δ)-(γ)		(112.300,00)

Στον πίνακα παθητικού στο πεδίο «Δάνεια» καταχωρείται το υπόλοιπο της υποχρέωσης στο τέλος του έτους (αρχική οφειλή μείον τις πραγματικές καταβολές αποπληρωμής που αφορούν στο κεφάλαιο του δανείου) σύμφωνα με την ΠΟΛ.1270/24.12.2013.

Η καθαρή θέση αναπροσαρμόζεται προσθέτοντας σε αυτήν την ζημία από την πώληση περιουσιακών στοιχείων (αξία κτήσης αυτοκινήτου μείον αξία πώλησης), τις δαπάνες διαβίωσης του φορολογούμενου και τους τόκους που έχει καταβάλει για την αποπληρωμή του δανείου.

Το ύψος της καθαρής θέσης μετά την αναπροσαρμογή, λογίζεται ως το συνολικό εισόδημα του φορολογούμενου και συγκρίνεται με το εισόδημα από γνωστές πηγές.

Η τυχόν αρνητική διαφορά που θα προκύψει θεωρείται μη δηλούμενο εισόδημα και υπόκειται σε φορολόγηση.

6.2.3 Με βάση την τεχνική τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά

Για το παράδειγμα εφαρμογής της μεθόδου τραπεζικών κινήσεων και μετρητών υποθέτουμε ότι η ελεγκτική υπηρεσία δεν προέβη σε άνοιγμα τραπεζικών λογαριασμών.

Με τα οικονομικά στοιχεία του ίδιου φορολογούμενου δημιουργείται ο παρακάτω πίνακας κινήσεων των διαθέσιμων κεφαλαίων του (καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς ή αναλώσεις) με μετρητά.

Πίνακας 4.3

Παράδειγμα εφαρμογής τεχνικής τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά

		31/12/2015
	Διαφορά Υπολοίπου Τραπεζικών Λογαριασμών	160.000,00
ΜΕΙΟΝ	Μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα	12.500,00
	Ποσά από εκταμίευση δανείων	100.000,00
	Συμψηφιστικές κινήσεις μεταξύ λογαριασμών	
	Συναλλαγές, μεταφορές και λοιπές πράξεις	
ΠΛΕΟΝ	Δαπάνες Επιχειρηματικές/επαγγελματικές	40.000,00
	Αγορές εμπορευμάτων, α' και β' πρώτων και βοηθητικών υλών	
	Αγορές περιουσιακών στοιχείων	120.000,00
	Προσωπικές/οικογενειακές δαπάνες	12.000,00
	Καταβληθέντες φόροι, εισφορές, πρόστιμα	7.800,00
	Αποπληρωμή/μείωση χρεών σε μετρητά	7.000,00
	Αύξηση/μείωση διαθέσιμων μετρητών	9.000,00
	Λοιπές καταβολές σε μετρητά	18.000,00
	Μείωση Λογαριασμών πληρωτέων	
	Υπόλοιπο Καθαρών Τραπεζικών Καταθέσεων	261.300,00
ΜΕΙΟΝ	Μη φορολογητέα έσοδα που δεν κατατέθηκαν σε λογαριασμούς	
	Αύξηση προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενου έτους	
	Μείωση εισπρακτέων λογαριασμών	3.000,00
ΠΛΕΟΝ	Μείωση προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενου έτους	
	Αύξηση εισπρακτέων λογαριασμών	
	Υπόλοιπο Συνολικού Εισοδήματος (α)	258.300,00
	Ακαθάριστο εισόδημα από άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας	113.000,00
	Λοιπά εισοδήματα	9.000,00
	Συνολικό εισόδημα από γνωστές πηγές (β)	122.000,00
	Διαφορά (α) - (β)	136.300,00

Η διαφορά υπολοίπου τραπεζικών λογαριασμών προκύπτει ως διαφορά υπολοίπου τέλους χρήσης μείον αρχή χρήσης.

Στο πεδίο «Μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα» καταχωρούνται τα ποσά της πώλησης των μετοχών και της πώλησης του αυτοκινήτου που πραγματοποιήθηκαν κατά την διάρκεια του έτους,

Στο πεδίο «Αποπληρωμή/μείωση χρεών σε μετρητά» καταχωρείται το ποσό που καταβλήθηκε για την αποπληρωμή του δανείου και αφορά στο κεφάλαιο. Οι τόκοι που καταβλήθηκαν καθώς και το ποσό για συμμετοχή στο κεφάλαιο εταιρίας καταχωρούνται στο πεδίο «Λοιπές καταβολές σε μετρητά».

Η προκύπτουσα διαφορά μεταξύ του υπόλοιπου συνολικού εισοδήματος και του συνολικού εισοδήματος από γνωστές πηγές είναι θετική και ελέγχεται ως μη δηλούμενο εισόδημα.

6.3 Συγκριτικά αποτελέσματα εφαρμογής των τριών μεθόδων

Στο παράδειγμα που εξετάστηκε προηγουμένως εφαρμόστηκαν οι τρεις διαφορετικές έμμεσες τεχνικές ελέγχου στον ίδιο φορολογούμενο για τον προσδιορισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης.

Τόσο με την τεχνική ανάλυσης ρευστότητας όσο και με την τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογούμενου προέκυψε η ίδια διαφορά μεταξύ του δηλωθέντος εισοδήματος και του συνολικού εισοδήματος που αναλώθηκε μέσα στο έτος. Με την τεχνική των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά προέκυψε και πάλι διαφορά μεταξύ συνολικού εισοδήματος και εισοδήματος από γνωστές πηγές αυξημένο όμως κατά 24.000,00.

Όπως αναφέρεται και στον οδηγό του IRS (4.10.4.6.4, 2.a) για την ορθή εφαρμογή της μεθόδου των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά, ώστε να είναι ασφαλή τα αποτελέσματα του ελέγχου, είναι απαραίτητη η σε βάθος ανάλυση όλων των τραπεζικών συναλλαγών του φορολογούμενου. Το ίδιο επισημαίνεται και στην ΠΟΛ.1270/2013, ότι στις περιπτώσεις όπου δεν έχει πραγματοποιηθεί άνοιγμα λογαριασμών η τεχνική παράγει ανεπαρκή/ελλιπή/μη ασφαλή αποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα ισχυρό εργαλείο των ελεγκτικών υπηρεσιών για τον προσδιορισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης, καθώς πρόκειται για μεθόδους ελέγχου που δεν βασίζονται μόνο στα βιβλία, τα στοιχεία και τις δηλώσεις του φορολογούμενου αλλά εμβαθύνουν στην οικονομική του κατάσταση αναλύοντας την και εξάγοντας συμπεράσματα από τις μεταβολές που έχουν συμβεί σε αυτήν κατά την διάρκεια μιας ή περισσότερων φορολογικών περιόδων.

Ωστόσο η εφαρμογή τους και η εξαγωγή ορθών συμπερασμάτων απαιτεί μια βαθιά κατανόηση τόσο των ίδιων των μεθόδων ως προς την μεθοδολογία που ακολουθείται, όσο ακόμα περισσότερο, μια σφαιρική γνώση της νομοθεσίας και των σχετικών διατάξεων που αφορούν στην ορθή εφαρμογή τους. Αυτό απαιτεί εξειδικευμένο προσωπικό που θα στελεχώνει τις ελεγκτικές υπηρεσίες, ούτως ώστε ο έλεγχος αφενός να γίνεται σε λιγότερο χρόνο και αφετέρου να καταλήγει σε ορθά συμπεράσματα ως προς τον προσδιορισμό της μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης. Η εξοικονόμηση χρόνου είναι απαραίτητη ώστε να αυξάνεται ο αριθμός των υποθέσεων που εξετάζονται ενώ τα ορθά/ακριβή αποτελέσματα του ελέγχου σημαίνουν περισσότερους άμεσα βεβαιωμένους φόρους προς είσπραξη. Η εισπραξιμότητα βέβαια έχει άμεση συνάρτηση με την οικονομική κατάσταση του φορολογούμενου. Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι αν ο έλεγχος εξετάζει την μεταβολές τις περιουσιακής/οικονομικής κατάστασης ενός φορολογούμενου αρκετά χρόνια πίσω, μπορεί μεν να εντοπίσει αδήλωτα εισοδήματα και να βεβαιώσει φόρους για αυτά, υπάρχει όμως η πιθανότητα να μην μπορεί να τα εισπράξει λόγω μιας επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης του φορολογούμενου.

Στην Ελλάδα οι έλεγχοι για αδήλωτα εισοδήματα αφορούν κυρίως τις χρήσεις που πρόκειται να παραγράφουν τον επόμενο χρόνο. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει η κατάλληλη υποδομή, ούτε και το προσωπικό εκείνο που χρειάζεται ώστε οι έλεγχοι να αφορούν τις τελευταίες χρήσεις. Ο έλεγχος των πιο πρόσφατων χρήσεων θα σήμαινε αφενός περισσότερες πιθανότητες να εισπραχθούν οι βεβαιωμένοι φόροι, αφετέρου θα καλλιεργούσε ένα άλλο είδος φορολογικής συνείδησης.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι μεν ισχυρό εργαλείο αλλά δεν είναι αρκετό για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και εν τέλει των διαφυγόντων εσόδων του Κράτους. Στην Ελλάδα χρειάζεται μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής που είναι και το ζητούμενο της εφαρμογής των εν λόγω μεθόδων.

Απαιτείται μια απλοποίηση ακόμα και αναθεώρηση των φορολογικών νομοθετημάτων συνολικά, κατάλληλη εκπαίδευση των υπαλλήλων και αξιοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων που έχει στην διάθεση της η φορολογική Διοίκηση και ένα πλήθος ακόμα δράσεων.

Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι ο έλεγχος προσδιορισμού των αδήλων εισοδημάτων δεν αφορά μόνο την Διοίκηση αλλά και τους φορολογούμενους. Η Αμερικανική Φορολογική Υπηρεσία, έχει αναρτημένο στην ιστοσελίδα της ένα πλήρες εγχειρίδιο για την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου που είναι προσβάσιμο τόσο στους ελεγκτές όσο και στους φορολογούμενους. Στην Ελλάδα η πολυνομία και η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος καθιστά αδύνατον για τον φορολογούμενο να κατανοήσει ακόμα και βασικές έννοιες που τον αφορούν άμεσα.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εφαρμόζονται τα τελευταία από τις ελληνικές ελεγκτικές υπηρεσίες. Σε μεταγενέστερο χρόνο θα είχε ενδιαφέρον αν εξεταστεί η αποτελεσματικότητα τους τόσο ως προς την ποιότητα των αποτελεσμάτων όσο και ως προς την αναλογία βεβαιωμένων φόρων και φόρων που εισπράχθηκαν.

Βιβλιογραφία

Biber E. (2010), “Revenue Administration: Taxpayer Audit – Use of Indirect Methods”, Technical Notes and Manuals, International Monetary Fund.

Internal Revenue Manual-I.R.M., Part 4: Examining Process, Chapter 10: Examination of Returns, Section 4: Examination of Income.

Mayr B. (2017), “Indirect Methods in Assessing Illegal Origin of Income and Assets”, *Journal of Accounting and Management*, vol.07, no. 02, p.p. 27-40.

O.E.C.D. (2006), “Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods”. Information Note, Forum of Tax Administration’s Compliance Sub-group, Organisation for Economic Co-Operation and Development.

Retting P.C. (2014), “Overview: Indirect Methods of Determining Taxable Income”, *Journal of Tax Practice & Procedure*, February-March 2014, p.p.19-24.

Winnings P.W. (2009), “IRS Examination and Reconstruction of Income: Methods, Techniques and Taxpayer Rights”, *Journal of Tax Practice & Procedure*, June-July 2009, p.p.51-64.

Δαλιάνης Γ. και Αρτσίτας Γ. (2019), «Τα νέα δεδομένα στην ανάλωση κεφαλαίου και τα τεκμήρια διαβίωσης», e-forologia.

Λιόλιος Α. (2013), « Έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Τρόποι εντοπισμού κεφαλαίων. Μέρος πρώτο - ρευστότητα φορολογούμενου», e-forologia

Λιόλιος Α. (2014), «Έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Τρόποι εντοπισμού κεφαλαίων. Μέρος δεύτερο - Η μέθοδος της καθαρής περιουσίας (καθαρής θέσης)», e-forologia.

Λιόλιος Α. (2018), «Οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας για το θέμα της παραγραφής και των συμπληρωματικών στοιχείων. Μαθήματα φορολογικού και δημοσιονομικού δικαίου», e-forologia.

Μελάς Δ. (2014), Εμβαθύνοντας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου», e-forologia.

Μελάς Δ. (2015). Περιουσιολόγιο-Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου και Νέο Ποινολόγιο, Οικονομικές Εκδόσεις.

Παππά Κ. (2016), «Η φορολογική αντιμετώπιση της αγνώστου προελεύσεως προσαύξησης της περιουσίας», Legal Insights.

Παπαδόπουλος Δ. (2016), «Έμμεσες τεχνικές φορολογικού ελέγχου εισοδήματος φυσικών προσώπων», e-forologia.

Σταματίου Γ. (2015), «Μέθοδοι έμμεσων τεχνικών ελέγχου», *Ενημερωτικό Δελτίο*, Σ.Ο.Λ. Α.Ε.